

5/2021

Μάιος 2021

**ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΡΑΝ:
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ
(2015) ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ ΙΡΑΝΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Δημήτριος Ιω. Μελισσάρης

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2021 ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

5/2021
Μάιος 2021

**ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΡΑΝ:
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ
(2015) ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ ΙΡΑΝΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Δημήτριος Ιω. Μελισσάρης

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΡΑΝ:
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (2015) ΓΙΑ ΤΟΝ
ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ ΙΡΑΝΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ
ΤΗΣ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 5/2021

Λευκωσία, Μάιος 2021

Copyright © Δημήτριος Ιω. Μελισσάρης, Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και
Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Εκδόσεις: Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Δημήτριος Ιω. Μελισσάρης

Ο Δημήτριος Μελισσάρης είναι επί πτυχίω φοιτητής του Τμήματος Τουρκικών Σπουδών και Συγχρόνων Ασιατικών Σπουδών της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, με κατεύθυνση της Ιστορικές, Κοινωνικές, Στρατηγικές Σπουδές και Γεωπολιτική. Το αντικείμενο σπουδών του επικεντρώνεται σε υποθέσεις Ανατολικής Μεσογείου, Τουρκίας και Ευρύτερης Μέσης Ανατολής. Υπήρξε εκπαιδευόμενος του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet του Πανεπιστημίου Αθηνών σχετικά με τη Διαχείριση του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ανατολική Μεσόγειο.

Έχει τελέσει καθήκοντα ενεργού ερευνητή διεθνών ζητημάτων στη Φοιτητική Οργάνωση Διεθνών Σχέσεων (SAFIA-Student Association for International Affairs) και τον Όμιλο Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων (ΟΔΕΘ). Αναλύσεις του δημοσιεύονται σε ενημερωτικούς ιστοτόπους και γεωπολιτικά portals, μεταξύ των οποίων Ant1 News και το The Huffington Post/HuffPost Greece.

Τον Οκτώβριο του 2020 το Ινστιτούτο Εξωτερικών Υποθέσεων (Foreign Affairs Institute) δημοσίευσε την πρώτη του εκτενή ακαδημαϊκή έκθεση, στο πλαίσιο του προγράμματος «Νέοι Ακαδημαϊκοί Ερευνητές», με τίτλο *«Η γερμανική εξωτερική πολιτική και η Οθωμανική Αυτοκρατορία πριν την έκρηξη του Μεγάλου Πολέμου (1888-1914) – Το διαχρονικό όραμα της Μεσευρώπης και η Islampolitik: ένα μάθημα για το σήμερα»*.

Αρθρογραφεί τακτικά στην έγκριτη ημερήσια εφημερίδα πανελλαδικής εμβέλειας «ΕΣΤΙΑ» επί διεθνών και κοινωνικών ζητημάτων, ενώ συχνά η άποψή του φιλοξενείται επίσης σε τοπικά ειδησεογραφικά έντυπα.

Έχει συμμετάσχει σε πλήθος συνεδρίων και σεμιναρίων επιμορφώσεως, σχετικών με το επιστημονικό αντικείμενο το οποίο και θεραπεύει. Στο πλαίσιο των ερευνητικών του ενδιαφερόντων εντάσσονται ζητήματα Γεωπολιτικής, Γεωστρατηγικής, Ασφάλειας, Διεθνών Σχέσεων και Ιστορίας.

**ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΡΑΝ:
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (2015)
ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ ΙΡΑΝΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ,
ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Περίληψη.....	7
Λέξεις-Κλειδιά.....	8
Εισαγωγή: Θεωρητική προσέγγιση της Πολιτικής Κατευνασμού βάσει των ρεαλιστικών αρχών της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων – John Mearsheimer και Hans Morgenthau	9
Από τον ανορθολογιστή Chamberlain στον ρεαλιστή Churchill και η τραγική Συνθήκη του Μονάχου ή, αλλιώς, «πεπρωμένον φυγείν αδύνατον»: η θεωρητική συμβολή του Martin Wight.....	12
Οι αέναες διδαχές του Θουκυδίδη ως καταδίκη της υποχωρητικής στάσης προς κάθε αναθεωρητική αξίωση: η στρατηγική αγχίνοια και ετοιμότητα του Περικλή	17
Η κατάρριψη της τάσης περί άρνησης του παρελθόντος και του λεγόμενου «τέλους του πολέμου» διά των πυρηνικών από την εφαρμογή της Θεωρίας του Πολέμου (Clausewitz): η κονδύλεια συμβολή στην κατανόηση του διεθνούς γίγνεσθαι	19
Οι εκπορευόμενοι κίνδυνοι από την επίδειξη ανοχής προς το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα: η Συμφωνία της Βιέννης ως παράγων αστάθειας στο μεσανατολικό γεωσύμπλοκο και το δημιουργηθέν δίλημμα ασφαλείας σε Τελ Αβίβ και Ριάντ	21
Η εν έτει 2011 πτώση του καθεστώτος Καντάφι και η άμεση επίπτωση στους κόλπους της Τεχεράνης: από τον αντιδυτικισμό και την εμμονική απόκτηση πυρηνικών με σκοπό την αποτροπή στη θέληση για αναθεώρηση του περιφερειακού status quo	27
Η αναβαθμισμένη γεωπολιτική αξία του ιρανικού δρώντα στη Μέση Ανατολή εν συγκρίσει με τις πάγιες αγγλοσαξονικές θέσεις: ο ρόλος της συριακής κρίσης στην διάθεση της Ουάσιγκτον για προσέγγιση και διάλογο και η παρουσίαση του κατευνασμού ως αναγκαιότητα	30

Η στροφή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής επί προεδρίας Obama προς την συστολή και τον περιορισμό (Doctrine of Restrain) ως αφορμή για την έξαρση των ιρανικών αναθεωρητικών τάσεων: η κριτική από τα αμερικανικά συντηρητικά κέντρα σκέψης στη βάση του Ρεαλισμού	32
Συμπερασματικές θέσεις για τον κατευνασμό και την αμερικανική στάση προς το Ιράν: η περιλάλητη «ήττα χωρίς πόλεμο» και τα διδάγματα της τραγικής εμπειρίας στο Ιράκ (2003	34
Αντί epilόγου: «η δύναμη της εναντιότητας» ή επιθυμεί εν τέλει το Ιράν την συμφιλίωσή του με την Αμερική του σήμερα;	38
Βιβλιογραφία	41
Αρθρογραφία.....	44
Άρθρα σε ακαδημαϊκά έντυπα	48

Περίληψη

Υπό το κράτος της αδιαμφισβήτητα αδήριτης ανάγκης περιορισμού της διάδοσης των πυρηνικών όπλων μαζικής καταστροφής ανά την οικουμένη και, εν προκειμένω, εντός του ήδη ιδιαιτέρως ασταθούς γεωσυμπλόκου της Μέσης Ανατολής, η δημοκρατική ηγεσία της Ουάσιγκτον προέβη τον Ιούλιο του 2015 στην σύναψη του περιώνυμου συμφώνου («*Συμφωνία της Βιέννης*») που προέβλεπε τόσο την δέσμευση εκ μέρους της Τεχεράνης για την, υπό διεθνή επίβλεψη, σταδιακή αποκλιμάκωση του πυρηνικού της προγράμματος για 15 έτη, όσο και την, εν είδει ανταλλάγματος, προοδευτική άρση των επιβεβλημένων από τη Δύση κυρώσεων που είχαν πλήξει, έως τότε, την ιρανική οικονομία. Η συμφωνία αυτή, η οποία υπήρξε το τελικό προϊόν μίας σειράς παρατεταμένων διαπραγματεύσεων που διήρκεσαν δύο συναπτά έτη, έφερε άμεσα αντιμέτωπο τον τότε Αμερικανό Πρόεδρο, Β. Obama, με την αυστηρή κριτική από μία πληθώρα προσωπικοτήτων του αμερικανικού συντηρητικού χώρου, οι οποίοι όχι μόνο κατέδειξαν πασιφανώς την αρνητική και επιφυλακτική των στάση έναντι της «*κατευναστικής πολιτικής*» προς το Ιράν, παραλληλίζοντας την προαναφερόμενη διπλωματική ενέργεια με τη *Συνθήκη του Μονάχου (1938)* και την κατευναστική πολιτική του Βρεττανού Πρωθυπουργού, Ν. Chamberlain έναντι της αναθεωρητικής ναζιστικής Γερμανίας, αλλά και έσπευσαν να χαρακτηρίσουν την στάση αυτή ως αντιβαίνουσα της ρεαλιστικής θέασης των Διεθνών Σχέσεων, η οποία θέτει σε άμεσο κίνδυνο τη διεθνοσυστημική σταθερότητα και, ιδίως, παράγει νομικά προηγούμενα που προκαλούν την ανάδυση τάσεων ριζοσπαστικοποίησης της διεθνούς πολιτικής, θέτοντας αβίαστα σε κίνδυνο το αμερικανικό συμφέρον.

Στο παρόν πόνημα επιχειρείται η ανάγνωση της Συμφωνίας της Βιέννης¹ και της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας επί προεδρίας Obama υπό το πρίσμα των διδαχών του Πολιτικού Ρεαλισμού (*Realpolitik*), όπως αυτές φτάνουν στον σημερινό μελετητή διά του βαρυσήμαντου έργου των Η. J. Morgenthau και J. J. Mearsheimer, καθώς και διά της θεωρητικής προσέγγισης του Μ. Wight περί της ρασιοναλιστικής και της ρεαλιστικής θέασης των Διεθνών Σχέσεων. Συνάμα, αποπειράται η εξέταση των αμερικανοϊρανικών σχέσεων επί προεδρίας Obama και από γεωπολιτική σκοπιά, το θεωρητικό υπόβαθρο της οποίας ορίζεται εκείνο της αγγλοσαξονικής σχολής με υπόδειγμα αυτό του Ν. J. Spykman όπως αυτό εξελίχθηκε από τον Ζ. Brzezinski, ώστε να επιτευχθεί η εξαγωγή ενός ορθολογικού συμπεράσματος συναρτήσει της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων (ΘΔΣ) και της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης (ΣΓΑ).

---

¹ Για την επίτευξη του ευσύνοπτου του παρόντος πονήματος καθώς και για την αποφυγή παρεκτροπής αυτού από την κεντρική ιδέα, κρίθηκε απαραίτητη η παράλειψη της εκτενούς αναφοράς στα σημεία της Συμφωνίας της Βιέννης και τις λεπτομέρειες αυτών. Ενδεικτικά, όρα Julian Borger (2015). Iran nuclear deal: the key points/Iran's nuclear programme, *The Guardian*, July 14, [here](#) (17/01/21), George Perkovich, Mark Hibbs, James Acton, Toby Dalton (2015). Parsing the Iran Deal, *Carnegie Endowment for International Peace*, [here](#) (17/01/2021).

Τέλος, αφορμή της σύνταξης του παρόντος κειμένου υπήρξε η τελευταία ενέργεια εμπλουτισμού ουρανίου στο 20% εκ μέρους της κυβέρνησης της Τεχεράνης, στην υπόγεια πυρηνική μονάδα του Φορντόβ. Η ενέργεια αυτή έρχεται να συμπληρώσει μία ακολουθία παραβιάσεων των όρων της διεθνούς συμφωνίας του 2015, οι οποίες εκδηλώθηκαν ως αντίδραση προς την αποχώρηση των ΗΠΑ από την σχετική συμφωνία και την επακόλουθη επαναφορά των αμερικανικών κυρώσεων κατά του Ιράν με απόφαση του Αμερικανού Προέδρου, D. Trump.²

Λέξεις-Κλειδιά: ΗΠΑ, Ιράν, Συμφωνία της Βιέννης (2015), Πολιτική Κατευνασμού, Ρεαλισμός και Ρασιοναλισμός, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων, Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση.

---

² Erin Cunningham, Kareem Fahim (2021). Iran begins enriching uranium to 20 percent in new breach of nuclear deal, *The Washington Post*, January 04, [here](#) (17/01/2021), Aude Lasjaunias (2021). Nucléaire iranien: comprendre Pourquoi Téhéran a recommencé à enrichir l'uranium à 20%, *Le Monde*, Janvier 06, [here](#) (17/01/2021).

Εισαγωγή: Θεωρητική προσέγγιση της Πολιτικής Κατευνασμού βάσει των ρεαλιστικών αρχών της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων – John Mearsheimer και Hans Morgenthau

Κατά τον Robert Gilpin, η σύσταση του σύγχρονου διεθνούς συστήματος επί του προτύπου της Συνθήκης της Βεσφαλίας (1648) φέρει ως πρωταρχικό χαρακτηριστικό της τον κατακερματισμένο κρατοκεντρικό διεθνή χώρο που, εντός των στεγανών του, τα κράτη δρουν και αλληλεπιδρούν μέσω των ενεργειών τους.³ Έκαστο κράτος, ως βασική διαμορφωτική συνιστώσα του διεθνούς συστήματος, διατυπώνει διά της υιοθέτησης ορισμένης εξωτερικής πολιτικής και στρατηγικής συμπεριφοράς ορισμένες προτεραιότητες και συμφέροντα, τα οποία εκφράζει βάσει της θεμελιώδους έννοιας της κρατικής κυριαρχίας και αποπειράται να εφαρμόσει μέσω των διατιθέμενων συντελεστών ισχύος.⁴ Ως εκ τούτου, συνάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι ο θεμελιώδης διαφοροποιητικός παράγων μεταξύ των ανά την οικουμένη κρατικών μονάδων είναι η Ισχύς, δηλαδή η ούτως καλουμένη δυνατότητα υλοποίησης/πραγμάτωσης των «ονειράτων» ενός κράτους, γεγονός που καθιστά το διεθνές σύστημα ως πεδίο ατέρμονου ανταγωνισμού.

Στο μνημειώδες βιβλίο του «*Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*», το οποίο έμελλε να καθιερωθεί στη διεθνή βιβλιογραφία ως ένα από τα πλέον απαραίτητα εγχειρίδια κατάρτισης επί των Διεθνών Σχέσεων, ο πολλοίς John Mearsheimer ομαδοποιεί την κατευναστική πολιτική μαζί με την πολιτική πρόσδεσης στο άρμα του αντιπάλου και τις ορίζει αμφότερες ως στρατηγικές προς αποφυγή, προκύπτουσες υπό το κράτος του εκβιασμού, καθώς και οι δύο προβλέπουν την παραχώρηση ισχύος σε ένα αντίπαλο κράτος με σκοπό την αποφυγή ενός ενδεχόμενου πολέμου και της δυνητικής μεταβολής/ανατροπής της υπάρχουσας ισορροπίας ισχύος.⁵ Βάσει της θέσης αυτής και δοθέντος του ανωτέρω συναγόμενου συμπεράσματος για τον επουσιώδη ρόλο της ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, εύλογα δύναται κανείς να διατυπώσει την άποψη ότι ο Κατευνασμός αποτελεί την πλέον φανερή «εγγύηση για σοβαρά δεινά», ιδίως εάν ληφθεί ιδιαιτέρως υπ' όψιν ότι η άναρχη δόμηση του διεθνούς γίνεσθαι (του «*φλεγόμενου οίκου εντός του οποίου τα άτομα πασχίζουν να διαφύγουν*» κατά τον αγχίνου Arnold Wolfers⁶), εννοώντας τοιουτοτρόπως την εκκωφαντική απουσία μίας -χομπσιανής φύσεως- υπερκείμενης ρυθμιστικής αρχής, οδηγεί τις ρεαλιστικώς και ορθολογικώς καμωμένες κινήσεις των κρατικών δρώντων στην εξασφάλιση ισχύος με σκοπό την εξισορρόπηση της εκατέρωθεν απειλής. Όσον αφορά το εν πολλοίς *Δίκαιο της Ισχύος*, ο Παναγιώτης Κονδύλης αναφέρει με στυγνό και πηγαίο ρεαλισμό στο έργο του «*Η ηδονή,*

---

³ Robert Gilpin, «*Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006, σ. 151.

⁴ Μάρκος Τρούλης, «*Αμερικανοτουρκικές σχέσεις: Θεωρία συμμαχιών και γεωπολιτική συνεκτίμηση*», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2019, σ. 26.

⁵ John J. Mearsheimer, «*Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ. 290-293.

⁶ Arnold Wolfers, «*Discord and Collaboration: Essays on International Politics*», The John Hopkins Press, Baltimore 1962, p. 13.

η ισχύς, η ουτοπία» σχετικά με το εν πολλοίς Δίκαιο της Ισχύος ότι «(η ισχύς) αποτελεί την ίδια την ουσία του Όντος, η οποία [...]συνίσταται σε μία αυτοεκδίπλωση προωθούμενη από τη δική της ισχύ.[...]Η ουσία και η δράση (της ισχύος) φανερώνεται από μόνη της όταν περιγράφονται οι μεταλλαγές του Όντος, και η ανώτερη, αν και συχνά ανελέητη, ηθική της δικαιώνεται από την έκβαση τούτων των μεταλλαγών».⁷ Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι ο εν δυνάμει μελετητής των Διεθνών Σχέσεων, που επιλέγει συνειδητά ως κατευθυντήριες δυνάμεις στην έρευνά του τις διδαχές είτε του Κλασικού Ρεαλισμού (η ισχύς αποτελεί τον έσχατο σκοπό) είτε του Δομικού Ρεαλισμού/Νεορεαλισμού, όπως αυτές καθίστανται γνωστές από το έργο του κύριου εκφραστή των, Kenneth Waltz (η ισχύς ως μέσο εξασφάλισης της επιβίωσης),⁸ σύντομα θα αντιληφθεί ότι η επιλογή της κατευναστικής πολιτικής από μία δύναμη με σκοπό την τροποποίηση/εξομάλυνση της επιθετικής συμπεριφοράς του αντιπάλου μέσω παραχωρήσεων αντιβαίνει τις έσχατες λογικές, ούσα «χιμαιρική και επικίνδυνη στρατηγική», καθώς η συναίνεση στην παραχώρηση ισχύος με την ελπίδα της εξάλειψης των αντίπαλων κινήτρων για πόλεμο δεν συνάδουν με τα κελεύσματα της ρεαλιστικής θεώρησης των Διεθνών Σχέσεων, καθώς μεταβάλλεται ούτως η ισορροπία υπέρ του κατευναζόμενου.⁹ Η καλή τη πίστει και φιλειρηνικά υποκινούμενη εφαρμογή κατευναστικής πολιτικής αναμένεται να υπερδιεγείρει τις ορέξεις του αντιπάλου παρά να συμβάλει στην ανάδειξη του καλοκάγαθου χαρακτήρα του και, τότε, οι συνεχόμενες πιέσεις για περεταίρω υποχωρήσεις φαντάζουν αναμενόμενες.¹⁰

Εκ παραλλήλοις και προς επίρρωση των λεχθέντων, ο Hans Morgenthau καταθέτει και εκείνος από τη δική του σκοπιά ότι ο κατευνασμός καθιστά έναν ήδη επικίνδυνο αντίπαλο ακόμη πιο επικίνδυνο. Υπερθεματίζοντας την επιλογή της πολιτική ανάσχεσης, ήτοι της προάσπισης της υφιστάμενης κατανομής ισχύος έναντι των αναθεωρητικών διαθέσεων για διατάραξη του status quo, συσχετίζει τον κατευνασμό με τον ιμπεριαλισμό ως αλληλεξαρτώμενες έννοιες που τοποθετούν σφαλερά μία πολιτική συμβιβασμού σε ένα έτερο περιβάλλον επεκτατισμού/αναθεωρητισμού και αλληπάλληλων απαιτήσεων εις βάρος του αδύναμου μέρους¹¹. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι «ο συμβιβασμός ανταγωνιστικών πολιτικών στη βάση νομικών ή ηθικών αρχών ή της διπλωματικής διαπραγμάτευσης είναι πράγματι το μεγάλο έργο της διπλωματίας που λειτουργεί και για τις δύο

⁷ Παναγιώτης Κονδύλης, «Η ηδονή, η ισχύς, η ουτοπία», Εκδόσεις Στιγμή, Αθήνα 2000, σ. 81.

⁸ Μάρκος Τρούλης, «Αμερικανοτουρκικές σχέσεις: Θεωρία συμμαχιών και γεωπολιτική συνεκτίμηση», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2019, σ. 33,34|για μία εμπειριστατωμένη θέαση του συνολικού έργου του Kenneth Waltz και κριτική προς το έργο "Theory of International Politics" (1979) όρα: John Barkdull, «Waltz, Durkheim και Διεθνείς Σχέσεις: Το Διεθνές Σύστημα ως ασυνήθης μορφή» στο Ιωάννης Θ. Μάζης, «Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012, σ. 758-787.

⁹ John J. Mearsheimer, «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ. 339-343.

¹⁰ Ο.π., σ. 343.

¹¹ Hans J. Morgenthau, «Η Πολιτική μεταξύ των Εθνών», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2018, σ. 133,134.

πλευρές [...] (που) αποδέχονται (!) την υφιστάμενη κατανομή ισχύος»,¹² θέση η οποία, ερχόμενη άμεσα μαζί με την ρήση του Nicholas Spykman ότι «κάθε κράτος έχει πολύ διαφορετικά σύνολα αξιών, τα οποία θεωρεί θεμελιώδη και, παρ' όλη την όποια καλή θέληση, η αποφυγή των συγκρούσεων κατά την προσπάθεια εφαρμογής αυτών των αξιών είναι αδύνατη»,¹³ αναιρεί τη νεοφιλελεύθερη διεθνολογική θέση περί καλλιέργειας συνθηκών «συνεργασίας» μέσω διεθνών θεσμών ενώ, συνάμα, απορρίπτει κάθε πιθανή (αλλά καθόλου ορθολογική) επιχειρηματολογία υπέρ μίας κατευναστικής πολιτικής διά της διπλωματικής οδού. Έτι περεταίρω, δεν λησμονεί να καταδικάσει μέχρις εσχάτων την ανεκδιήγητη σύγκυση μεταξύ του έντιμου συμβιβασμού μεταξύ δύο χωρών υπέρμαχων του υφισταμένου status quo (πολιτικής *δούναι και λαβείν*), η οποία δύναται να αντικαταστήσει την πολιτική ανάσχεσης (πολιτική *ανυποχώρητης αντίστασης*), με την ενδοτική πολιτική κατευνασμού μεταξύ αμυνόμενου και επιτιθέμενου, μεταξύ αδυνάτου και ισχυρού, η οποία έχει ως μόνο αποτέλεσμα την ανατροπή του υπάρχοντος καθεστώτος κατανομής ισχύος.¹⁴ Εν ολίγοις, διά στόματος του Morgenthau εκφράζεται η απλοϊκή αλλά ουσιαστική άποψη ότι ο Κατευνασμός είναι μία λανθάνουσα πολιτική «χαμένη στη μετάφραση» που μόνο δεινά δύναται να επιφέρει στον αμυνόμενο, καθώς τα δύο μέρη ξεκινούν αφενώς από μία κοινή παρερμηνευμένη βάση, εκείνη του φαινομενικά ισότιμου και ισόκυρου διαλόγου, αλλά αφετέρου καταλήγει σε μία ανορθολογική διαπραγμάτευση του ποσοστού ενδοτισμού του ενός και κατίσχυσης του άλλου, υπό τη σκέπη του διεθνούς δικαϊκού πλαισίου! Τέλος, δεν διστάζει ακόμη και να αναφερθεί ρητώς, αφιερώνοντας μέρος από το έργο του, στην περίπτωση της Συνθήκης του Μονάχου (1938) ως αναπόσπαστο παράδειγμα πολιτικής κατευνασμού αντλημένο από την πρόσφατη παγκόσμια ιστορική μνήμη, καθώς η χιτλερική Γερμανία όχι μόνο προσποιούταν ότι κινείτο εντός των έννομων ορίων (βάσει της νομικής αρχής της ισότητας) και σεβόμενη το διαμορφωθέν μεσοπολεμικώς ευρωπαϊκό status quo, αλλά και απαιτούσε μετά περισσίας τον ανάλογο σεβασμό και συμπεριφορά των υπολοίπων ευρωπαϊκών δυνάμεων προς την γερμανική εξωτερική πολιτική και το συμφέρον της, υποκρύπτοντας τοιουτοτρόπως τις ιμπεριαλιστικές της διαθέσεις σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.¹⁵

---

¹² Ο.π., σ. 134.

¹³ Nicholas Spykman, «*Η γεωγραφία της ειρήνης*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004, σ. 38,39.

¹⁴ Hans J. Morgenthau, «*Η Πολιτική μεταξύ των Εθνών*», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2018, σ. 136

¹⁵ Ο.π., σ. 135,136.

Από τον ανορθολογιστή Chamberlain στον ρεαλιστή Churchill και η τραγική Συνθήκη του Μονάχου ή, αλλιώς, «πεπρωμένον φυγείν αδύνατον»: η θεωρητική συμβολή του Martin Wight

Στο σημείο αυτό της μελέτης, αξίζει να γίνει ειδική μνεία στο παραπάνω παράδειγμα και να αποπειραθεί η ερμηνεία του. Σε άρθρο του σχετικά με την αμερικανική εξωτερική πολιτική επί προεδρίας Obama προς τη Ρωσία κατά την περίοδο της Κρίσης στην Κριμαία (2014), ο 28^{ος} Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ, Robert C. O'Brien, επικρίνει τις επικίνδυνες κατευναστικές πρακτικές προς τις αναθεωρητικές δυνάμεις της εποχής (Ρωσία, Κίνα, Ιράν) που ασελγούν εις βάρος του υπάρχοντος status quo, αποσκοπώντας στην ανατροπή του, κάνοντας εκτενή αναφορά στην παραδειγματική στάση του Sir Winston Churchill διά της παρατεταμένης και αδιάκοπης προσπάθειάς του να καταστήσει σαφή την αδυναμία του Ηνωμένου Βασιλείου να αποφύγει το «πεπρωμένο» του (κατά το αρχαιοελληνικό ρητό «πεπρωμένον φυγείν αδύνατον»), δηλαδή τη συγκρουσιακή του πορεία με κάθε ραντικάλιστική δύναμη που επιχειρεί την μεταβολή του διεθνούς γίγνεσθαι με την βίαιη ανακατανομή ισχύος.¹⁶ Πράγματι, ο Winston Churchill είχε επισημάνει σε δήλωσή του στον τύπο του Λονδίνου, λίγες ώρες μετά την πρώτη συνάντηση διαβούλευσης μεταξύ Chamberlain και Hitler στο Μπερχτεσγκάτεν του Μονάχου (15-17/09/1938),¹⁷ σχετικά με το ζήτημα της προσάρτησης/απόδοσης της περιοχής των Σουδητών στο Ράιχ, ότι:

*«Ο διαμελισμός της Τσεχοσλοβακίας, υπό την πίεση της Αγγλίας και της Γαλλίας, ισοδυναμεί με ολοσχερή υποταγή των Δυτικών Δημοκρατιών εμπρός στην απειλή των ναζι ότι θα χρησιμοποιήσουν βία. Μία τέτοια κατάρρευση δεν πρόκειται να αποφέρει στην Αγγλία και στη Γαλλία ούτε την ειρήνη ούτε την ασφάλεια. Αντίθετα, τοποθετεί τις δύο αυτές χώρες σε θέση ακόμη περισσότερο εξασθενημένη και επικίνδυνη.[...] Αποτελεί μοιραία ψευδαίσθηση η αντίληψη ότι μπορούμε να επιτύχωμε την ασφάλεια με το να ρίξουμε ένα μικρό έθνος βορά στο στόμα των λύκων. Γιατί η Γερμανία θα αυξήσει την πολεμική της δύναμη με ρυθμό ταχύτερο από εκείνον που θα μπορούσαν να πετύχουν η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία για τη συμπλήρωση των αμυντικών των προετοιμασιών».*¹⁸

Η ορθολογική φύση της σκέψης του Churchill, σε πλήρη συνάρτηση με την ορμέμφυτη τάση της καθ' όλα ρεαλιστικής ιδιοσυγκρασίας που τον διακατείχε για την πάση θυσία προστασία και προάσπιση του βρετανικού συμφέροντος από κάθε εν δυνάμει επιβουλεύοντα, σκιαγραφείται πλήρως από όσα ακολούθησαν της δηλώσεως αυτής. Και δικαιώθηκε από την

---

¹⁶ Robert C. O'Brien (2014), What would Winston Churchill do?, *The National Interest*, April 11, [here](#) (18/01/21).

¹⁷ Η δεύτερη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 21-24/09/1938 στην πόλη Γκόντενσπεργκ της Ρηνανίας, όπου και ετέθη το τελικό υπόμνημα της τελικής συζήτησης μεταξύ των δύο πολιτικών ανδρών και η υπογραφή του Συμφώνου έλαβε χώρα στο Μόναχο, την 29^η Σεπτεμβρίου 1938.

¹⁸ Ουϊνστον Τσώρτσιλ, «Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος»- Τόμος Α, Εκδοτικός Οργανισμός «Ελληνική Μορφωτική ΕΣΤΙΑ», Αθήνα 1948, σ. 264.

γερμανική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία κυριολεκτικώς την επαύριον της υπογραφής στο Μόναχο, γεγονός το οποίο ουδέποτε διανοούνταν ούτε ο φιλειρηνιστής Chamberlain και το επιτελείο του, αλλά ούτε και ο τότε Πρωθυπουργός της Γαλλίας και ομοϊδεάτης του στην κατευναστική πολιτική Daladier μαζί με τον ομοπάτριο Υπουργό επί των εξωτερικών υποθέσεων, Bonnet, «την τέλεια ενσάρκωση της ηττοπάθειας (καθώς) όλες οι εύστροφες κινήσεις του απέβλεπαν μόνο σε «ειρήνη αντί πάσης θυσίας».¹⁹ Επισημαίνοντας την ενδοτική θέση των εκ Παρισίσις Ιθυνόντων την περίοδο εκείνη, αξίζει να αναφερθεί και η στάση του στρατευμένου γαλλικού τύπου της εποχής²⁰ που με κάθε ευκαιρία καθιστούσε σαφή την πολιτική θέση άρνησης για ανάμειξη της Γαλλίας σε πόλεμο με την Γερμανία εξαιτίας της Τσεχοσλοβακίας για την οποία, ειρήσθω εν παρόδω, οι Γάλλοι ήταν δεσμευμένοι βάσει συνθήκης. Όπως κατέδειξε ο Churchill, «Μία γαλλική κυβέρνηση που δεν τηρούσε τον λόγο της Γαλλίας ήταν ένα προμήνυμα συμφοράς».²¹

Ο Βρετανός πρωθυπουργός, ο εκπρόσωπος του British Empire, ήτοι της κατεξοχήν ηγέτιδας ναυτικής δυνάμεως ανά την οικουμένη, Neville Chamberlain, είχε εκφραστεί ανοιχτά για τον έντονο αποτροπιασμό του για τον πόλεμο και, συνάμα, την ένθερμη αγάπη του για την ειρήνη, ιδίως κατά τη διάρκεια του ραδιοφωνικού του μηνύματος προς τον αγγλικό λαό, δύο ημέρες πριν την σύναψη της επίμαχης συμφωνίας.²² Η επιλογή του αυτή, αντί εκείνης της ρεαλιστικής και ορθολογικής πολιτικής ανάλυσης, τον κατέστησε αρνητικό υποκείμενο της Ιστορίας (στην πλειοψηφία της διεθνούς βιβλιογραφίας ως αρνητικός πρωταγωνιστής) και όχι αντικείμενο της σωρείας εξελίξεων, αξίωμα το οποίο συμπίπτει με τη πάγια θέση του Isaiah Bowman για τη δραστική θέση του ανθρώπου στο πέρας της Ιστορίας.²³ Εντούτοις, η Συμφωνία του Μονάχου αποτελεί αναπόσπαστο παράδειγμα σύγχυσης της κρατικής εξωτερικής πολιτικής (εν προκειμένω της βρετανικής) με το ιδεολογικό σύνδρομο των ανθρώπων που τότε βρίσκονταν στο κυβερνητικό επιτελείο, το οποίο παρεμπόδισε την ορθολογιστική προσέγγιση και ερμηνεία του διεθνούς γεωστρατηγικού περιβάλλοντος. Παρά τη στρατιωτική αδυναμία στην οποία είχε περιέλθει η Βρετανία κατά την δεκαετία του 1930, έτσι όπως καθίσταται η παραπάνω πληροφορία γνωστή τοις πάσι από τον Γερμανό ιστορικό Paul Schroeder,²⁴ και παρά τα πολλαπλά προβλήματα της Αυτοκρατορίας που ετίθεντο ταυτόχρονα και εφαινοντο δυσεπίλυτα (σε συνδυασμό με την σημειωθείσα διάσταση μεταξύ στρατιωτικών και οικονομικών αναγκών, άρα με το μείζον ανακύπτον ζήτημα του ορισμού του εθνικού συμφέροντος)²⁵ η παράταση της ημερομηνίας έναρξης του πολέμου διά της κατευναστικής πολιτικής, της

---

¹⁹ Ο.π., σ. 262,263.

²⁰ Ο.π., σ. 268.

²¹ Ο.π., σ. 263.

²² Ο.π., σ. 271, 272.

²³ Ηλίας Ι. Ηλιόπουλος, «Γεωπολιτική των Θαλασσιών Δυνάμεων», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2017, σ. 222.

²⁴ Ο.π., σ. 224.

²⁵ Ο.π. σ. 178-186.

οποίας άμεση απόρροια ήταν η αναντίλεκτη ενδυνάμωση/ισχυροποίηση του αντιπάλου και των αναθεωρητικών του διεκδικήσεων, κρίνεται αδικαιολόγητη για πλείστους λόγους. Τω όντι, η πασιφανής αδυναμία των ιθυνόντων μίας Μεγάλης Δυνάμεως του βρετανικού διαμετρήματος να διαγνώσουν ότι η Στρατηγική Κατευνασμού θα είχε ως νομοτελειακό και αβίαστο συμπέρασμα έναν αναπόφευκτο πόλεμο με την αναθεωρητική δύναμη εξαιτίας της ιδεολογικής τους -πασιφιστικής φύσεως- δυσκαμψίας έμελλε να προκαλέσει τον «πολλαπλασιασμό» της επιθετικής διάθεσης του αντιπάλου εις τη νιοστή, θέτοντας ούτως σε άμεσο κίνδυνο την ασφάλεια και σταθερότητα της Γηραιάς Ηπείρου!²⁶

Συνεπώς, δικαίως ο Arnold Toynbee είχε εκφραστεί καταγγελτικά εις βάρος του Chamberlain καταθέτοντας στυγνά ότι το μέγα σφάλμα του θιασώτη της κατευναστικής πολιτικής ήταν στην πραγματικότητα η θυσία της περιλάλητης Realpolitik στον βωμό των δικών του ιδανικών.²⁷ Ενθυμούμενος ο εκάστοτε μελετητής τις διαφωτιστικές διδαχές του Martin Wight περί *Διεθνούς Ηθικής*, θα ηδύνατο να συγκαταλέξει την εξωτερική πολιτική Chamberlain στον ιδεολογικό χώρο του *Μεταλλαγμένου Επαναστατισμού*, ο οποίος υπερβαίνει το διπλό κριτήριο ηθικής, όπως αυτό εντοπίζεται ως αναπόσπαστο και δομικό στοιχείο τόσο στον Ρασιοναλισμό (ηθική της αγάπης/φιλανθρωπία και ηθική της δικαιοσύνης), όσο στον Ρεαλισμό (προσωπική ηθική και πολιτική ηθική) και στον Απλό Επαναστατισμό (σκοπιμότητα/καιροσκοπισμός-*Interimsethik* και ηθική της αγάπης), εγκαθιστώντας την έννοια της τελειομανούς ηθικής η οποία εκπορεύεται από την ταύτιση της προσωπικής ηθικής με εκείνη της πολιτικής.²⁸ Δεδομένης, λοιπόν, της απόλυτης άρνησης και απόρριψης μέχρις εσχάτων ενός ενδεχόμενου πολέμου υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, αποδεικνύεται η ορθή τοποθέτηση της πολιτικής του βρετανικού ιθύνοντος επιτελείου (Chamberlain) στον χώρο του Μεταλλαγμένου Επαναστατισμού, συναρτησει των συμπερασμάτων του Churchill στα απομνημονεύματά του. Ο ίδιος συνάγει το συμπέρασμα ότι «*Η επί του Όρους Ομιλία είναι η ύψιστη έκφραση της χριστιανικής ηθικής. Όλοι σέβονται τους Κουάκερους. Εντούτοις, οι υπεύθυνοι υπουργοί των κρατών ακολουθούν άλλους κανόνες στην εκτέλεση των καθηκόντων τους.[...]Αν οι συνθήκες δικαιολογούν τη χρησιμοποίηση υλικής δυνάμεως, τότε η λύση αυτή είναι αναπόφευκτη[...]Δεν ωφελεί σε τίποτα να αναβληθεί για έναν χρόνο ένας πόλεμος, αν όταν εκραγεί με μία τέτοια καθυστέρηση αποδειχθεί πολύ χειρότερος ή πολύ δυσκολότερος να κερδηθεί*».²⁹

---

²⁶ Ο.π., σ. 225-227.

²⁷ Arnold Toynbee, *"The British Commonwealth"* in Arnold Toynbee and Veronica M. Toynbee, *"The Eve of the War, 1939"*, Oxford University Press (for the Royal Institute of International Affairs), London 1958, p. 42.

²⁸ Martin Wight, «*Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα σκέψης*», Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα 2011, σ. 324-327.

²⁹ Ουϊνστον Τσώρτσιλ, «*Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*»- *Τόμος Α*, Εκδοτικός Οργανισμός «Ελληνική Μορφωτική ΕΣΤΙΑ», Αθήνα 1948, σ. 275.

Ωστόσο, μία δεύτερη βαθύτερη ανάγνωση της συμπεριφοράς και των λόγων των κατ' εξοχήν εκπροσώπων της κατευναστικής πολιτικής στα χρόνια της Συμφωνίας του Μονάχου έρχεται να αποδείξει περίτρανα την πρωτεύεική φύση των πολιτικών αυτών αρχών. Σε διαμετρική, λοιπόν, αντίθεση προς τα πάγια κελεύσματα του Ρεαλισμού/Μακιαβελισμού για παραμερισμό του καντιανής φύσεως ηθικοπλαστικού μοτίβου μεταξύ δίκαιου και άδικου με σκοπό την υιοθέτηση της καλύτερης δυνατής ωφέλιμης λύσης για την κατοχύρωση της ασφάλειας, η ρασιοναλιστική/γκροτιανή³⁰ άποψη πρεσβεύει την άκρατη πίστη στην τήρηση και τον σεβασμό των διεθνών υποχρεώσεων κατά τον τρόπο με τον οποίο αυτές ορίζονται διά της σύναψης συνθηκών. Η αρχή αυτή συνοψίζεται νοηματικώς στο αξίωμα *pacta sunt servanda*.³¹ Αδιαμφισβήτητα, ο Chamberlain πίστευε ακράδαντα στη ρασιοναλιστική θέαση της *Διεθνούς Υποχρέωσης* περί εγκαθίδρυσης μίας ηθικής νόρμας, πολλώ δε μάλλον στην συμφωνία την οποία είχε συνάψει με τον Hitler στο Μόναχο, για την οποία τόνισε κατά την επιστροφή του διά της κοινής δήλωσης ότι εξασφάλιζε πλέον την ειρήνη μεταξύ των δύο εθνών.³² Παράλληλα, όμως, καθίσταται βέβαιο ότι το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων δεν υπήρξε το ιδανικό, αλλά το καλύτερο δυνατό ανάμεσα σε ένα σύνολο κακών επιλογών. Ο Edmund Burke, ο κυριότερος θεωρητικός εκφραστής της αρχής του μικρότερου κακού αναφέρει σχετικά ότι «είναι σημαντικό γνώρισμα της σοφίας το να γνωρίζει κανείς σε τι βαθμό μπορεί να ανέχεται ένα κακό»³³ ενώ, συνάμα, εκφράζει διά του έργου του ως επιτακτική ανάγκη την «επιστροφή στην ευπιστία της νηπιακής ηλικίας, που όλοι οι άνθρωποι θεωρούνται ενάρετοι».³⁴ Υπό το κράτος, λοιπόν, αυτής της καλοκάγαθης και αγνής, έως και αφελούς κατά πολλούς, διεθνολογικής θεώρησης ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών, Anthony Eden, διεκήρυσσε μετά περισσias ανέσεως και σιγουριάς (σύμφωνα με σχετικό άρθρο των Times³⁵) εν έτει 1935 ότι το αξίωμα της ισορροπίας δυνάμεων είχε πλέον αντικατασταθεί πλήρως από το δόγμα της συλλογικής ασφάλειας, με πρωταρχικό εργαλείο προάσπισης αυτής την τότε Κοινωνία των Εθνών (νυν ΟΗΕ), λησμονώντας εγκληματικώς την υπενθύμιση της βαρύνουσας σημασίας της ισχύος, η οποία και έρχεται να δηλωθεί καταφανώς στη φράση

³⁰ Υπό το παρόν αυτό πρίσμα, ο εν δυνάμει μελετητής της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων διακρίνει εντός της ρασιοναλιστικής σκοπιάς του Διεθνούς Δικαίου ακόμη και τις θεμελιώδεις γκροτιανές διδαχές περί των βάσεων αυτού, που αντλούνται τόσο από το «έθιμο» στο διεθνές γίγνεσθαι, δηλαδή την υπάρχουσα πρακτική μεταξύ των εθνών (*jus gentium*) όσο και από το δίκαιο της φύσης (*lex naturae*) όπου, κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος είναι φύσει έλλογο κοινωνικό ον, άρα και το διεθνές σύστημα επαγωγικά διακατέχεται από λογική μεταφρασμένη στο Διεθνές Δίκαιο περιορίζοντας ούτως τον άναρχο χαρακτήρα του, περισσότερο για τους Γκροτιανούς όρα Martin Wight, «*Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα σκέψης*», Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα 2011, σ. 227-238, 297-299.

³¹ Martin Wight, «*Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα σκέψης*», Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα 2011, σ. 303.

³² Ουϊνστον Τσώρτσιλ, «*Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*»- Τόμος Α, Εκδοτικός Οργανισμός «Ελληνική Μορφωτική ΕΣΤΙΑ», Αθήνα 1948, σ. 274.

³³ Edmund Burke, "The Works of the Right Honorable Edmund Burke"-Vol.1, Samuel Holdsworth, London 1842, p. 148.

³⁴ Ο.π., σ. 134.

³⁵ Times (1935). "Good Start for New Year", *Times*, January 09, [here](#) (19/01/2021).

του μεταγενέστερου ονόματι Michael Howard διά της περιπαικτικής/σαρκαστικής τρόπον τινά και καυστικής ρήσεως ότι και εάν η αρχή της «συλλογικής ασφάλειας» μπορούσε να εφαρμοσθεί, τότε και πάλι θα απαιτούνταν η χρήση όπλων ώστε να κατοχυρωθεί!³⁶ Αυτή η ομολογία είναι που φέρνει στο προσκήνιο και το χάσμα μεταξύ των πανηγυρικών διακηρύξεων και της εφαρμοσμένης πολιτικής, ήτοι η επί το δημοδέστερον διαφοροποίηση της θεωρίας με την πράξη. Έτι περαιτέρω, καταλυτικό ρόλο στον ενστερνισμό μίας πολιτικής «συλλογικής» ασφαλείας διαδραμάτισε και η εργατική πολιτική ηγεσία και διάνοηση της Βρετανίας εκείνης της εποχής, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα εκείνο του Clement Atlee, ο οποίος τασσόταν εμφανώς κατά των εξοπλισμών.³⁷

Από ρεαλιστικής, τέλος, σκοπιάς, είναι εύλογο να διατυπωθεί η θέση ότι η ρασιοναλιστική θέση για το διεθνές γίνεσθαι είναι τουλάχιστον πλασματική, συνεπώς πέρα ως πέρα ουτοπική, καθώς αποτελεί πολιτική αλληγορίας σε έναν κόσμο που τα πάντα κινούνται στον ατέρμονο στίβο απόκτησης ισχύος. Ακόμη και η ιδέα του μικρότερου κακού παύει να έχει ισχύ από τη στιγμή που η ρεαλιστική σκοπιά την αντικαθιστά αυτομάτως με την μη ηθική αρχή της αναγκαιότητας της επιλογής μεταξύ κακών εκδοχών.³⁸ Συνεπώς, ο Chamberlain χρησιμοποίησε και στοιχεία του Πολιτικού Ρεαλισμού ώστε να προβεί στην συγκρότηση επιχειρηματολογίας υπέρ της συναφθείσας συνθήκης εις το Μόναχο, γεγονόςσ απαρασάλευτο που εκθειάζει τον καθ' όλα πρωτεϊκό χαρακτήρα μεταξύ των τριών ρευμάτων σκέψης στις Διεθνείς Σχέσεις. Παρά ταύτα, το εκτυφλωτικό φως των ανωτέρω πραγματικοτήτων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Συμφωνία του Μονάχου αποτέλεσε προϊόν των ψευδαισθήσεων μίας νεοφιλελεύθερης πολιτικής ελίτ περί της εξασφαλισμένης συλλογικής ασφάλειας υπό τη σκέπη της ΚΤΕ και της εμμονικής, έως και λυσσώδους, αποφυγής του ενδεχόμενου πολεμικής συρράξεως ένεκα των ιδεολογικών αγκυλώσεων και της υποτίμησης των συνεπειών μιας ενδεχόμενης παραχώρησης/εκχώρησης ισχύος εν είδει εξομάλυνσης, περιφρονώντας ούτως την εκπορευόμενη από τα σπάργανα του Πολιτικού Ρεαλισμού εναλλακτική αρχή της Ανάσχεσης (ακόμη και διά προληπτικού πλήγματος) με σκοπό την προστασία της υπάρχουσας κατανομής ισχύος από τις βλέψεις της τότε απειλητικής ρεβιζιονιστικής δύναμης, της ναζιστικής Γερμανίας. Για ακόμη μία φορά, ο μέγας φιλόσοφος Κονδύλης εξέφρασε την ορθή, κατά τη γνώμη του γραφόντος, άποψη ότι στη διεθνή πολιτική σκηνή «*Η έσχατη πραγματικότητα συνίσταται από υπάρξεις, άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρησή τους και μαζί αναγκαστικά για τη διεύρυνση της ισχύος τους. Γι' αυτό συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν φίλους και εχθρούς ανάλογα με τις*

---

³⁶ Michael Howard, *The Continental Commitment: the dilemma of British defense policy in the era of two wars*, Maurice Temple Smith Ltd., London 1972, p. 96.

³⁷ Ηλίας Ι. Ηλιόπουλος, «*Γεωπολιτική των Θαλασσιών Δυνάμεων*», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2017, σ. 194, 195.

³⁸ Martin Wight, «*Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα σκέψης*», Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα 2011, σ. 319, 320.

ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρησή τους και τη διεύρυνση της ισχύος τους».³⁹

Οι αέναες διδαχές του Θουκυδίδη ως καταδίκη της υποχωρητικής στάσης προς κάθε αναθεωρητική αξίωση: η στρατηγική αγχίνοια και ετοιμότητα του Περικλή

Ένα από τα πιο αξιολογικά παραδείγματα συνειδητής άρνησης της επιλογής κατευνασμού δύναται να αντληθεί ακόμη και από την αρχαία ελληνική ιστορία και, ιδίως, από την ιστορική αφήγηση των γεγονότων του Πελοποννησιακού Πολέμου, διά της οποίας καθίστανται γνωστές οι αέναες διδαχές του Θουκυδίδη. Ειδικότερα, είναι δέον να αναφερθεί η περίπτωση της αποφασιστικότητας του Περικλή στα χρόνια πριν την έκρηξη των εχθροπραξιών, καθώς και στον πρωταγωνιστικό του ρόλο στην ιμπεριαλιστική πολιτική της Αθήνας, δεδομένης της άποψης της Jacqueline de Romilly ότι «(ήταν) ο άνθρωπος της σκέψης, που δεν έπραττε ποτέ χωρίς να αναχθεί σε διανοήματα».⁴⁰ Ο λόγος του Περικλή στη διάρκεια των προκαταρκτικών διαβουλεύσεων σχετικά με τα τελευταία αιτήματα/διεκδικήσεις καταδεικνύει με τον πλέον απλούστατο τρόπο την αναγκαιότητα ενός πολέμου και την οριστική απόρριψη της αρχής της ειρηνικής διευθετήσεως, καθώς τα ζητήματα που θέτει η αντίπαλη πλευρά δεν αποσκοπούν σε τίποτα άλλο παρά μόνο την επί τω συνόλω αμφισβήτηση της αθηναϊκής ηγεμονίας, σε περίπτωση ενδοτισμού των αμυνόμενων.⁴¹ Για τον Περικλή, όπως και για τον μέγα στρατηγιστή Θουκυδίδη, ισχύει το αναπόφευκτο της επιλογής ενός πολέμου έναντι στα υποτιμητικά αιτήματα των Σπαρτιατών, ένα εκ των οποίων υπήρξε και η ακύρωση του Μεγαρικού ψήφισματος. Όπως αναφέρει ο John H. Finley στο έργο του, «υποστηρίζεται ότι αν η Αθήνα ανακαλέσει το Μεγαρικό ψήφισμα, θα επακολουθήσει ειρήνη. Όμως, αυτό το φαινομενικά μικρό ζήτημα συμβολίζει ολόκληρο το τεράστιο θέμα που έχει προκύψει: αν η πόλη θα συνυπάρξει επί ίσοις όροις με τη Σπάρτη ή θα κρατά τις κτήσεις της με φόβο και με την έγκριση της Σπάρτης», σκιαγραφώντας τοιουτοτρόπως ως μονόδρομη και επιβεβλημένη λύση τον πόλεμο, άποψη η οποία έχει εκφραστεί από το έργο τόσο του Ηρακλείτου όσο και του Ευριπίδη.⁴² Έτσι, ο Θουκυδίδης εκφράζει την θέση ότι ο Περικλής απεδέχθη εξ αρχής την επιλογή της πολεμικής συρράξεως με την αναθεωρητική Σπάρτη, όχι για περεταίρω κατακτήσεις αλλά, τουναντίον, για την διατήρηση της θέσης που η Αθήνα κατείχε εδώ και 15 έτη, αρχής γενομένης της υπογραφής της Τριακονταετούς Ειρήνης.⁴³ Εμπρός του τιθέμενου διλήμματος ανάμεσα στην υποχώρηση εμπρός της απειλής και την

³⁹ Παναγιώτης Κονδύλης, «Ισχύς και απόφαση», Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1991, σ. 213.

⁴⁰ Jacqueline de Romilly, «Ο Θουκυδίδης και ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός», Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2009, σ. 156.

⁴¹ Ο.π., σ. 157.

⁴² John H. Finley, «Θουκυδίδης», Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2015, σ. 145.

⁴³ Ο.π., σ. 146.

αποφασιστική απάντηση, ο Περικλής κράτησε μία «αυτονόητη στάση»⁴⁴, αρμόζουσα στο μεγαλείο της αθηναϊκής κυριαρχίας. Ο σημερινός μελετητής των Διεθνών Σχέσεων χαίρει της ευκαιρίας, μέσα από το ανυπολόγιστης αξίας έργο του Θουκυδίδη, να έρθει σε άμεση επαφή με την ηγετική προσωπικότητα του Περικλή, της μεγαλύτερης προσωπικότητας της Αθήνας, και στα λόγια και στα έργα (ΘΟΥΚ,Α,139-140), η άποψη του οποίου αξίζει να παρατεθεί:

*«Εξακολουθώ, Αθηναίοι, να έχω πάντα την ίδια γνώμη, ότι δεν πρέπει να υποχωρήσουμε στις απαιτήσεις των Λακεδαιμονίων[...]Οι εχθρικές διαθέσεις των Λακεδαιμονίων απέναντί μας ήταν και άλλοτε φανερές, αλλά τώρα έγιναν φανερότερες παρά ποτέ[...]Κανείς από εσάς μην νομίζει ότι θα πολεμήσουμε για ασήμαντη αφορμή αν δεν ανακαλέσουμε το Μεγαρικό ψήφισμα για το οποίο οι Λακεδαιμόνιοι λένε, τάχα, ότι αν καταργηθεί, δεν θα γίνει πόλεμος. Ούτε πρέπει να έχετε την ενδόμυχη σκέψη ότι αρχίζετε πόλεμο για ασήμαντη αιτία. Το ασήμαντο αυτό είναι δοκιμασία του φρονήματός σας και της αποφασιστικότητάς σας γενικά. Αν υποχωρήσετε θα προβάλουν αμέσως άλλη μεγαλύτερη απαίτηση, γιατί θα νομίζουν ότι και τώρα ενδώσατε από φόβο. Αλλά αν δείξετε σταθερότητα, θα τους δώσετε να καταλάβουν ότι πρέπει να μας φέρονται σαν ίσοι προς ίσους[...]Όταν άνθρωποι προς τους οποίους είμαστε ίσοι, έρχονται χωρίς καμία δαιτησία και προβάλλουν απαιτήσεις, είτε αυτές είναι μικρές είτε είναι μεγάλες, τούτο σημαίνει ότι μας ζητούν υποταγή» (ΘΟΥΚ, Α,139-141).*⁴⁵

Τέλος, ο Θουκυδίδης καταλήγει στη συναγωγή του συμπεράσματος ότι η πραγματική αιτία του Πελοποννησιακού Πολέμου ήταν ο φόβος της Σπάρτης, ενώ εξηγεί τον πόλεμο υπό το πρίσμα της πραγματικότητας στην οποία τα κράτη ανταγωνίζονται ασταμάτητα καθώς επιζητούν ασφάλεια και ισχύ, ήτοι την επίτευξη της ορμέμφυτης κυριαρχίας επί των άλλων δρώντων, εξήγηση η οποία δίδεται από τον Perez Zagorin.⁴⁶ Παρόμοια άποψη διατυπώνεται και από τους Botsford και Robinson, καθώς παραδέχονται ότι «η πραγματική αιτία ήταν ο φόβος των Σπαρτιατών για τους Αθηναίους και τη δύναμή τους που συνεχώς μεγάλωνε».⁴⁷ Ως άλλες αιτίες ερεθισμού του άκρατου μένους της Σπάρτης προς την μεγάλη ναυτική δύναμη του αρχαίου κόσμου υπήρξαν τόσο η διεκδίκηση εκ μέρους τη πόλης/κράτους των Αθηνών της θέσης της άρχουσας δύναμης επί των άλλων πόλεων αλλά και η εμπορική αντιζηλία,⁴⁸ ζητήματα ακανθώδη που είχαν ως κοινό παρονομαστή τον κίνδυνο αύξησης της αθηναϊκής ισχύος έναντι της Σπάρτης και δημιουργούσαν αυτόματα την

⁴⁴ Jacqueline de Romilly, «Ο Θουκυδίδης και ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός», Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2009, σ. 159.

⁴⁵ Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, Μτφ. Άγγελος Σ. Βλάχος, Εκδόσεις «Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2005, σ. 112, 113.

⁴⁶ Perez Zagorin, «Θουκυδίδης: μία πλήρης εισαγωγή», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006, σ. 94, 95.

⁴⁷ Botsford & Robinson, «Αρχαία Ελληνική Ιστορία», Εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα 2008, σ. 242.

⁴⁸ Ο.π., σ. 242, 243.

ανάγκη για πόλεμο, περιορίζοντας δραστικά τις εναλλακτικές επιλογές.⁴⁹ Συνεπώς, το αναπόφευκτο της ένοπλης σύγκρουσης ήταν ήδη γνωστό τοις πάσι στα επιτελεία λήψης αποφάσεων και των δύο αντιμαχόμενων πλευρών. Εντούτοις, ο Περικλής, ως ένας τρομακτικά ευφυής στρατηγικός διανοητής, προσπάθησε μέσω λογικής και γνώσης να πείσει τους συμπολίτες του διά της πομπώδους δημηγορίας του ότι δεν χωρεί παράταση στα μελλούμενα, ότι δεν γίνεται να αποφευχθεί ο πόλεμος επ' ουδενί τρόπω. Δι' αυτόν τον λόγο απέρριψε κατηγορηματικώς κάθε ενδεχόμενο αποδοχής των σπαρτιατικών απαιτήσεων και ανέπτυξε εν συνεχεία του λόγου του το στρατηγικό πλάνο της σύρραξης, δίχως υπεκφυγές αλλά με στυγνό ρεαλισμό και αποδοχή της πραγματικότητας.⁵⁰

Η κατάρριψη της τάσης περί άρνησης του παρελθόντος και του λεγόμενου «τέλους του πολέμου» διά των πυρηνικών από την εφαρμογή της Θεωρίας του Πολέμου (Clausewitz): η κονδύλεια συμβολή στην κατανόηση του διεθνούς γίνεσθαι

Η ευρεία αυτή αναφορά στα του παρελθόντος, η οποία εσκεμμένα προσανατολίσθηκε στην επιφανειακή/επιδερμική αλλά ουσιώδη και αναγκαία ανάλυση δύο αμιγώς ιστορικών παραδειγμάτων έτερων μεταξύ τους, δεδομένου ότι εν τέλει ακολουθήθηκε εκ διαμέτρου αντίθετη πολιτική στην κάθε περίπτωση, και σε συνάρτηση με την παράθεση των αρχών της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων αποσκοπούσε στην ομαλή μετάβαση του αναγνώστη/ερευνητή στην περιπτωσιολογική μελέτη του παρόντος πονήματος, ήτοι τις αμερικανοϊρανικές σχέσεις βάσει του Συμφώνου για τα πυρηνικά του 2015, και εν συνεχεία στην ασφαλή προσπάθεια εξαγωγής ενός συμπεράσματος βάσει των απαρασάλευτων ιστορικών δεδομένων. Αναμφίβολα, οφείλεται να παρατεθεί αντιπαραβολικά με τα ανωτέρω και η διαφορετική άποψη του David A. Bell ο οποίος, με ένα εκτενές άρθρο του με τίτλο "*Not everything is Munich and Hitler*", υποστηρίζει ως κεντρική ιδέα ότι η σύγκριση των απειλών της σύγχρονης εποχής με τα όσα συνέβησαν κατά τα χρόνια προ της εκρήξεως του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου αλλά και τα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος εν γένει δεν είναι τίποτα περισσότερο από μία νεοσυντηρητική «*ασυναρτησία*» (sic!), εννοώντας φυσικά ότι «*το πρόβλημα δεν είναι ότι οι άνθρωποι επικαλούνται ιστορικές αναφορές, αλλά ότι οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται λανθασμένα την παρούσα πραγματικότητα καθώς την εξετάζουν υπό το απαρχαιωμένο πρίσμα του «πολέμου» και της «ειρήνης», που δεν συνάδει με τα ισχύοντα δεδομένα*», αντικρούοντας την νεοσυντηρητική άποψη Αμερικανών αναλυτών, όπως των Charles Krauthammer και Norman Podhoretz.⁵¹ Αναφέρεται χαρακτηριστικά στην περίπτωση των εν έτει 2008 ακόμα έντονων επικρίσεων από πλευράς του συντηρητικού χώρου προς το πρόσωπο του Barack Obama

⁴⁹ Perez Zagorin, «*Θουκυδίδης: μία πλήρης εισαγωγή*», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006, σ. 96.

⁵⁰ Ο.π., σ. 124, 125.

⁵¹ David A. Bell (2016). *Not everything is Munich and Hitler*, *The National Interest*, April 25, [here](#) (20/01/2021).

για την πρόθεσή του για διαπραγματεύσεις με το Ιράν, εκλαμβάνοντας την ως ένδειξη ενδοτικού κατευνασμού τύπου μεσοπολεμικής πολιτικής Chamberlain.⁵² Ιδίως για την συμφωνία του 2015 για το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα, ο Bell αναφέρει ότι οι εκφρασθείσες ανησυχίες είναι εξαιρετικά υπερβολικές (!) καθώς η απόκτηση πυρηνικών δεν σημαίνει απαραίτητα και δυνατότητα χρήσης των, υιοθετώντας σε τελική ανάλυση την (αμφισβητούμενη πλέον) αλαζονική άποψη Obama περί «παντοδυναμίας των ΗΠΑ ανά την οικουμένη», την οποία φαίνεται να μην ασπάζονταν από τότε οι συντηρητικοί ρεπουμπλικάνοι αντίπαλοί του (Ted Cruz).⁵³ Τέλος, ισχυρίζεται ότι η φύση του πολέμου έχει πλέον αλλάξει άρδην ένεκα της εφεύρεσης των πυρηνικών όπλων, σε σημείο που φτάνει να ενστερνιστεί την συμπερασματική θέση του John Mueller ότι «ο πόλεμος έχει σχεδόν πάψει να υφίσταται», δίνοντας έμφαση ιδίως στην άμεση απειλή για τις ΗΠΑ μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, ήτοι την τρομοκρατία.

Σε μία πρώτη ανάγνωση της παραπάνω θέσης, θα μπορούσε κανείς να συλλογιστεί ότι ορθώς τοποθετήθηκε ο Bell. Εντούτοις, μία πιο προσεκτική και ρεαλιστική προσέγγιση αυτής γρήγορα φέρνει τον μελετητή αντιμέτωπο με ένα απόηχο/ ανορθολογισμό που καθιστά την παραπάνω άποψη χωλαίνουσα. Αναλυτικότερα, ο Bell υποπίπτει, ισχυριζόμενος εμμέσως τον αφανισμό του πολέμου εξαιτίας της εφεύρεσης των πυρηνικών, στο ίδιο σφαλερό απόηχο που είχε υποπέσει ψυχροπολεμικά και το αμερικανικό επιτελείο σχετικά με την στρατηγική υπερ-σηματοδότηση/υπεραξία των πυρηνικών όπλων λόγω της μειονεξίας των ΗΠΑ σε συμβατικούς εξοπλισμούς συγκριτικά με τον αντίπαλο πόλο, τη Σοβιετική Ένωση.⁵⁴ Ο Παναγιώτης Κονδύλης αντιτίθεται και καταφέρεται διά του έργου του στην διαδεδομένη μετανεωτερική τάση άρνησης των αρχών του Clausewitz περί κλασικής θεωρίας του πολέμου και την επακόλουθη άρνηση σύνδεσης αυτών με την διαγραφόμενη μεταψυχροπολεμικώς νέα πραγματικότητα, ήτοι με την νέα στρατηγική θεωρία υπό τις συνθήκες ενός βαλκανοποιημένου πλανήτη των συχνών αλλά χαμηλής εντάσεως και άμορφου χαρακτήρα συγκρούσεων. Συγκεκριμένα, ο ίδιος υπερασπίζεται την άποψη ότι η συγκαιρινή μετάβαση από τον ολοκληρωτικό πόλεμο στον ατομικό,⁵⁵ ήτοι η μετάβαση στον λεγόμενο «πόλεμο εκμηδενίσεως» με την απαρχή της τρίτης βιομηχανικής επανάστασης (η λεγόμενη «νέα στρατιωτική επανάσταση») και την ανάμειξη των πυρηνικών, απαιτεί περισσότερο παρά ποτέ άλλοτε την αναδρομή στα ιστορικά δεδομένα τηρουμένων των σημερινών αναλογιών.⁵⁶ Υπεραμυνόμενος του Clausewitz, αναφέρει δηλωτικά ότι οι διδαχές της κλασικής θεωρίας του πολέμου αποτελούν θεωρητικό πλαίσιο (επί το δημοδέστερον, ένα μοντέλο/πρότυπο) ένταξης κάθε μορφής πολεμικής σύρραξης ανεξάρτητα της «ποιότητάς» της, υποδηλώνοντας την επίκαιρη φύση της κλασικής θεωρίας πολέμου ακόμη και στον άμορφο πόλεμο των

---

⁵² Ο.π., [here](#).

⁵³ Ο.π., [here](#).

⁵⁴ Παναγιώτης Κονδύλης, «Θεωρία του Πολέμου», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2004, σ. 342.

⁵⁵ Ο.π., σ. 163-167

⁵⁶ Παναγιώτης Κονδύλης, «Πλανητική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2011, σ. 98-99.

καιρών μας και επιβεβαιώνοντας τη κεντρική θέση ότι «ο πόλεμος παντού και πάντοτε είναι η συνέχεια της πολιτικής».⁵⁷ Βάσει, λοιπόν, των παραπάνω στοιχείων ο Κονδύλης καταρρίπτει την θέση του Bell για τον «κλινικό θάνατο του πολέμου», αποδομώντας την διά της αποδείξεως του μη πεπερασμένου της θεωρήσεως Clausewitz στην σύγχρονη περίπτωση του «πολέμου των κουμπιών». Συμπερασματικώς, «η θεμελιώδη εννοιολογία του Clausewitz αποτελεί πάντοτε» για την κονδύλεια συλλογιστική «τον καλύτερο μίτο» που αποδεικνύει περίτρανα την δυνατότητα ο (πυρηνικός) πόλεμος να αποτελέσει συνέχιση της πολιτικής.⁵⁸

Οι εκπορευόμενοι κίνδυνοι από την επίδειξη ανοχής προς το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα: η Συμφωνία της Βιέννης ως παράγων αστάθειας στο μεσανατολικό γεωσύμπλοκο και το δημιουργηθέν δίλημμα ασφαλείας σε Τελ Αβίβ και Ριάντ

Κλείνοντας την παρενθετική αναφορά στα της εμμέσως πλην σαφώς υποστηρικτικής προς την κατευναστική για τους συντηρητικούς εξωτερική πολιτική Obama θέσης του David Bell, κρίνεται απαραίτητη μία επισήμανση σχετικά με την «επιφανειακή» αναφορά στο φαινόμενο της τρομοκρατίας. Ο πολλοίς Bruce Hoffman δεν δίστασε στο μακροσκελές έργο του να ομιλήσει για την άρρηκτη και σε βάθος χρόνου σχέση του ιρανικού πολιτικού επιτελείου με την τρομοκρατία, τονίζοντας τις οικονομικές και εξοπλιστικές, ιδίως, διασυνδέσεις/χορηγίες μεταξύ του ιρανικού κράτους και των, κατά τον εν έτει 2006 διευθυντή της αμερικανικής υπηρεσίας αντιπυραυλικής άμυνας (MDA), πτέραρχο Henry Obering, «μη κρατικών δρώντων» ("non state actors").⁵⁹ Ο καθείς που διατηρεί έντονες επιφυλάξεις για την εξωτερική πολιτική των Δημοκρατικών και την αμερικανοϊρανική συμφωνία θα μπορούσε να εκφράσει τις θερμότερες και ολόψυχες ευχαριστίες του προς τον David Bell για την αφορμή που έδωσε ώστε να διεξαχθεί εδώ μία περεταίρω συζήτηση για το τρομοκρατικό «παρελθόν» του Ιράν! Ο Hoffman, λοιπόν, είναι πέρα για πέρα κατατοπιστικότατος, ερχόμενος με αμερικανικά επίσημα πορίσματα του έτους 2015, του έτους δηλαδή της υπογραφής της επίμαχης συμφωνίας για τα πυρηνικά. Αναφέρει ενδεικτικά και υπό τη μορφή «ποινικού μητρώου» για το Ιράν, στο βιβλίο του *Inside Terrorism*, τα εξής:

- υποστήριξη προς Χεζμπολά, παλαιστινιακές τρομοκρατικές οργανώσεις στη Γάζα και ποικίλες συνομαδώσεις στο Ιράκ και τη Μέση Ανατολή,
- άρνηση παραπομπής στη δικαιοσύνη των ανώτερων μελών της al-Qa'ida (AQ), τους οποίους εξακολουθεί να καθυστερεί και να αρνείται την δημόσια ταυτοποίηση των μελών που έχουν υπό κράτηση,
- αποδοχή/συγκατάθεση στο παρελθόν για τη δράση κεντρικού «αγωγού» τουλάχιστον από το 2009 που διατρέχει την ιρανική

⁵⁷ Παναγιώτης Κονδύλης, «Θεωρία του Πολέμου», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2004, σ. 344, 345.

⁵⁸ Παναγιώτης Κονδύλης, «Θεωρία του Πολέμου», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2004, σ. 166, 167.

⁵⁹ Κωνσταντίνος Γρίβας, «Στρατιωτική άνοδος της Κίνας και γεωπολιτική του πολέμου», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ. 299.

επικράτεια και μέσω αυτού οι ιθύνοντες της AQ διοχετεύουν πολεμιστές και κεφάλαια προς την Συρία και τη Νότια Ασία,

- εξοπλισμός, παροχή κεφαλαίων και τεχνογνωσίας στους στρατευμένους Σίιτες στο Μπαχρέιν και, κυρίως,
- προώθηση οπλικών συστημάτων, κεφαλαίων, τεχνογνωσία και τη συνδρομή της πλειονότητας των Ιρακινών, Αφγανών και Πακιστανών Σιιτών μαχητών στην υποστήριξη του καθεστώτος Άσαντ και την λήψη δραστικών μέτρων που οδήγησαν στον θάνατο περισσότερο από 250.000 ανθρώπων στη Συρία.⁶⁰

Τέλος, ο Hoffman προχωρά στη θλιβερή παραδοχή ότι οι ανά τα χρόνια προσπάθειες των ΗΠΑ ώστε να «*αποτρέψουν*» τις ιρανικές ηγεσίες από την επιχορήγηση της τρομοκρατίας (στο πρωτότυπο: *sponsoring terrorism*) απέβησαν εξαιρετικά άκαρπες ενώ το Ιράν με τη σειρά του προβλέπεται ότι θα συνεχίσει να υποθάλλει την τρομοκρατία προς ίδιον όφελος από τη στιγμή που, όπως επισημαίνει, «*ανάλογα με τις εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές συνθήκες (!) καθώς και τις συγκυριακές ευκαιρίες για επέκταση ή παγίωση, η πίστη των καθεστώτων αυτών στην συγκάλυψη των μέσων προβολής ισχύος (=της τρομοκρατίας) είναι ανέκδοτη*».⁶¹ Η διαπίστωση αυτή διά στόματος Hoffman συμβάλλει αναμφίβολα τα μέγιστα στον περεταίρω «εξοπλισμό» της φαρέτρας των επικριτών της πολιτικής Obama, καθώς τα εν έτει 2015 αποδεικτικά στοιχεία της άρρηκτης σχέσης του ιρανικού καθεστώτος με την διεθνή τρομοκρατία καθιστούν τον κατευνασμό παράγοντα αμφίβολων έως και δυσμενών αποτελεσμάτων για την αμερικανική εξωτερική πολιτική αλλά και την πολυπόθητη σταθερότητα στην ήδη αρκετά τεταμένη περιοχή του γεωσυμπλόκου της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής, ιδίως εάν ληφθεί υπ' όψιν ο πιθανός στο μέλλον εξοπλισμός παρακρατικής (τρομοκρατικής) φύσεως οργανώσεων με ιρανικά πυρηνικά όπλα, με πρώτο «πελάτη» την ίδια την Χεζμπολά. Αναφορά σχετικά με τον προσεχή κίνδυνο πρόσβασης τρομοκρατικών οργανώσεων σε πυρηνικά όπλα διά «κρατικών μεσαζόντων» έχει κάνει και ο πολλοίς Samuel Huntington ο οποίος υποστηρίζει ότι «*η τρομοκρατία και τα πυρηνικά όπλα είναι τα όπλα των μη δυτικών αδυνάτων[...]*» ενώ καταθέτει τις ανησυχίες του δηλώνοντας ότι «*όταν συνδυαστούν (=η τρομοκρατία και η πυρηνική ισχύς), οι μη δυτικοί αδύνατοι θα γίνουν ισχυροί*».⁶²

Δεν είναι, άλλωστε, διόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι αμερικανοϊσραηλινές σχέσεις έφτασαν στο ναδίρ κατά την περίοδο των διαβουλεύσεων για τα πυρηνικά του Ιράν, αγγίζοντας ιστορικά χαμηλά. Αναλυτικότερα, ο David Rothkopf επισημαίνει ότι η αμερικανοϊρανικές συνομιλίες για την επίτευξη μίας συμφωνίας σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα της Τεχεράνης επιδεινώνουν τις σχέσεις με το Ισραήλ, καθώς η συγκατάθεση του αμερικανικού επιτελείου στο ιρανικό εγχείρημα αποτελεί άμεση απειλή στα

⁶⁰ Bruce Hoffman, *"Inside Terrorism"*, Columbia University Press, New York 2017, p. 277.

⁶¹ Ο.π., σ. 278.

⁶² Samuel Huntington, «*Η σύγκρουση των πολιτισμών*», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2019, σ. 239.

ζωτικά συμφέροντα του Τελ Αβίβ, ενώ προέβλεπε τον Μάρτιο του 2015 ότι «μία τέλεια συμφωνία είναι απίθανη».⁶³ Επιπλέον, βάλλει κατά του επερχόμενου «συμβιβασμού» και της κατευναστικής του πρόδηλης φύσεως, καθώς «κάποτε ο στόχος ήταν, τουλάχιστον θεωρητικά, το ολοκληρωτικό τέλος του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος (ενώ) τώρα ο στόχος φαίνεται να είναι η διαβεβαίωση ότι το Ιράν θα μείνει χονδρικά ένα χρόνο μακριά από τη δυνατότητα ανάπτυξης πυρηνικού όπλου», εφόσον η αμερικανική πολιτική Obama εξασφαλίζει τοιούτοτρόπως στο Ιράν όχι μόνο τις βάσεις/δομές ώστε να θεωρείται οριακά δυνητική πυρηνική δύναμη (άρα και απειλητική) στο μέλλον, αλλά και τις συνοδευόμενες μετά των διεθνοδικαϊκών ασφαλιστικών δικλείδων ευλογίες της διεθνούς κοινότητας, στο πλαίσιο μίας ενδυναμωμένης ιρανικής οικονομίας απαλλαγμένης από κυρώσεις.⁶⁴ Τέλος, ο Rothkopf αναφέρει σε παρόμοιο άρθρο του τον άμεσο κίνδυνο αύξησης της ιρανικής επιρροής διά της ανοχής του πυρηνικού του προγράμματος εκ μέρους της Ουάσιγκτον, ενώ προβλέπει ότι η διπλωματική αυτή σύμπραξη θα προκαλέσει αναταραχή έως και ρήξη σε μακροχρόνιες συμμαχίες, αλλάζοντας άρδην το μεσανατολικό status quo.⁶⁵ Υπό το κράτος του κινδύνου πραγμάτωσης της προαναφερόμενης εκδοχής, το Ισραήλ δικαίως εξέφραζε τις μύχιες ανησυχίες του καθώς ο κατευνασμός στον ιρανικό αναθεωρητισμό μεταφράζεται ως προπομπός αποσταθεροποίησης και καλλιέργειας αισθήματος ανασφάλειας στα ανταγωνιστικά προς την Τεχεράνη κράτη, όπως το Ισραήλ. Τέλος, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί μετά περισσίας ευστοχίας ότι το ισραηλινό ιθύνον επιτελείο χάραξης στρατηγικής είχε αφουγκραστεί πριν ακόμη την υπογραφή της συμφωνίας ότι μία τέτοια πολιτική ενδοτισμού αύξανε την πιθανότητα εκδήλωσης μίας μελλοντικής, κατά τον Gottfried-Karl Kindermann, *Διεθνούς Κρίσεως, εννοώντας την «εκδοχή μίας διακρατικής συγκρουσιακής καταστάσεως, πραγματική ή προσλαμβανόμενη ως τοιάυτη υπό των ιθυνόντων λήψεως πολιτικών αποφάσεων, ως συνέπεια της οποίας αναμένεται μία επανεμφανιζόμενη ή αυξανόμενη απειλή για την ειρήνη ή κλιμάκωση μίας ήδη εκραγείσης πολεμικής συρράξεως ή αντιστοίχου καταστάσεως»*.⁶⁶ Πράγματι, η αύξηση των πιθανοτήτων εκδήλωσης μίας κρίσεως πλανητικού/διεθνούς επιπέδου εξαιτίας της δυτικής ανοχής προς το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα δημιουργούν γενικότερες ανησυχίες, καθώς ακόμη και η ικανότητα ανάπτυξης ενός «εικονικού» πυρηνικού οπλοστασίου απειλεί άμεσα να «προκαλέσει ένα φαινόμενο ντόμινο στην ανάπτυξη πυρηνικών οπλοστασίων στον πλανήτη, δημιουργώντας έτσι ένα ασύμμετρα πολυπολικό

---

⁶³ Ο David Rothkopf ορίζει ως «αποδεκτή» μία αμερικανοϊρανική συμφωνία η οποία α. θα μείωνε επί της ουσίας την πιθανότητα δημιουργίας ατομικού όπλου από το Ιράν, β. θα μείωνε την πιθανότητα της διάδοσης των πυρηνικών στη Μέση Ανατολή που θα αυξάνουν το ρίσκο χρήσης τους και γ. θα βοηθούσε στη σταθεροποίηση της περιοχής με τέτοιο τρόπο που να μη θιχθούν ούτε τα αμερικανικά συμφέροντα ούτε των συμμάχων των ΗΠΑ, David Rothkopf (2015). *Bibipalooza is a dangerous distraction, Carnegie Endowment of International Peace, March 5, [here](#) (20/01/2021)*.

⁶⁴ Ο.π., [here](#).

⁶⁵ David Rothkopf (2015). *President Obama is wrong-The Iran deal id transformational, Carnegie Endowment for International Peace, July 20, [here](#) (20/01/2021)*.

⁶⁶ Ηλίας Ι. Ηλιόπουλος, «Γεωπολιτική των Θαλασσιών Δυνάμεων», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2017, σ. 202.

*σύστημα[...]*Το αυξημένο αυτό ειδικό βάρος (της πυρηνικοποίησης) το μόνο που κάνει είναι να δημιουργεί εν δυνάμει χώρες-παρίες (rogue states) και να αποσταθεροποιεί το διεθνές σύστημα». ⁶⁷

Από την άλλη πλευρά, ο Paul Salem, Πρόεδρος του *Middle East Institute*, υποστηρίζει ότι η συμφωνία θα έχει θετικό αντίκτυπο στην περιοχή, ανταποκρινόμενη στις πλείστες προσδοκίες για εγκαθίδρυση ενός πολυπόθητου περιβάλλοντος σταθερότητας και ασφάλειας. Για τον Salem, η αμερικανοϊρανική συμφωνία για τα πυρηνικά προσφέρει την απαραίτητη λύση στην διακυβέρνηση Obama, ώστε να ανοίξει το πεδίο επίλυσης των υπόλοιπων ζητημάτων στη Μέση Ανατολή, όπως η χρόνια διαμάχη μεταξύ των χωρών του σουνιτικού Ισλάμ και του σιιτικού Ιράν, καθώς και η εμφύλια σύρραξη στο συριακό μέτωπο. Κλείνοντας, δηλώνει χαρακτηριστικά ότι η παρούσα συμφωνία «έδειξε ότι η επίμονη διπλωματία μπορεί να βρει ένα μονοπάτι μακριά από τον πόλεμο και πετυχαίνει αποτελέσματα, από τις μακροχρόνιες εχθρότητες μέχρι και τα πιο κρίσιμα ζητήματα ασφαλείας». ⁶⁸ Η παραπάνω θέση μοιάζει να βρίσκεται σε πλήρη αντιδιαστολή με εκείνη του Frederic Wehrey, ο οποίος υποστηρίζει θερμά ότι η σιωπηρή αποδοχή του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος θα εντείνει την σεκταριστική διαίρεση στην περιοχή του Περσικού Κόλπου, ασπαζόμενος την άποψη ότι η συμφωνία είναι ένα «κάστρο στην άμμο» που, αντί για την καλλιέργεια ασφάλειας στην Μέση Ανατολή, θα οδηγήσει αβίαστα στον αγώνα της απόκτησης ίσης ισχύος (κατά τη ρεαλιστική αρχή του «διλήμματος ασφαλείας») και από άλλες ανταγωνιστικές δυνάμεις που έρχονται αντιμέτωπες με την απειλή των ιδικών τους συμφερόντων στο παρόν γεωγραφικό σύστημα και, πρωτίστως, της επιβιώσής τους, όπως η Σαουδική Αραβία. Παράλληλα, δίνει ιδιαίτερη έμφαση και στη δράση των παραστρατιωτικών αντίπαλων μεταξύ τους δρώντων στην ευρύτερη περιοχή (όπως DAESH, ριζοσπάστες σαλαφιστές, Σιίτες μαχητές κ.λπ.) και στις βαθιές σχέσεις «πατρωνίας» που αυτοί έχουν δομήσει με τις αραβικές χώρες του Κόλπου και το Ιράν, υπαινισσόμενος τον άμεσο κίνδυνο διάδοσης οπλισμού πυρηνικής φύσεως και σε μη κρατικούς παράγοντες. ⁶⁹ Η εύλογη αυτή ανησυχία για τον ενδεχόμενο κίνδυνο υπερ-διάδοσης των πυρηνικών όπλων αντικατοπτρίζεται άμεσα και στις κονδύλιες διδαχές για το *νέο πρόσωπο του Θερμού Πολέμου*. Αν και το ιδανικό σενάριο της επιβολής της ολιγαρχίας των κατόχων υπερόπλων αποτελεί μία φαινομενικά λυσιτελή εγγύηση της παγκόσμιας ειρήνης, ο Κονδύλης τονίζει ότι η συγκαιρινή αβάσταχτη εν πολλοίς πίεση του οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ των κερδών των παραγωγών (ήτοι η συγχώνευση/σύγχυση της πολιτικής με την οικονομία, άρα και του πολιτικού συμφέροντος με το οικονομικό διά της «επίταξης» της

⁶⁷ Κωνσταντίνος Γρίβας, «Στρατιωτική άνοδος της Κίνας και γεωπολιτική του πολέμου», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ. 52.

⁶⁸ Paul Salem (2015). Will the Nuclear Deal help or harm regional stability?, *Middle East Institute*, April 3, [here](#) (20/01/2021).

⁶⁹ Frederik Wehrey (2015). The Iran Deal sharpens the Persian Gulf region's sectarian divide, *Carnegie Endowment of International Peace*, April 17, [here](#) (20/01/2021).

πολιτικής από τα οικονομικά κελεύσματα⁷⁰) θα προκαλέσει αβίαστα την διάδοση όχι μόνο των πυρηνικών αλλά και των πλειστων άλλων προηγμένων, υπερσύγχρονων οπλικών συστημάτων.⁷¹ Κυνικά αλλά ρεαλιστικά μιλώντας, κάθε κράτος (και κάθε άλλος δρώντας, που συνδέεται με ένα κράτος «αντιπρόσωπό» του) δύναται να διαθέτει υπερόπλα, αρκεί να διαθέτει και την ανάλογη... οικονομική δυνατότητα!

Αξίζει, όμως, και η παράθεση μίας διαφορετικής άποψης. Σε ένα τέτοιο, παράδοξο, ρευστό και άναρχο περιβάλλον, όπως εκ φύσεως άναρχο είναι το διεθνές σύστημα άλλωστε, στο οποίο οι συσχετισμοί δυνάμεων τείνουν προς ατέρμονη αναθεώρηση, ο ισχυρισμός ότι το Ιράν δικαίως αποζητά πυρηνικά όπλα με σκοπό την άσκηση στρατηγικής εξισορρόπησης ευσταθεί. Θα μπορούσε, ακόμη, κανείς να εκφράσει την άποψη ότι οι ΗΠΑ πρόβησαν, μέσω της παρούσας συμφωνίας, στην ρεαλιστική κατανόηση των ιρανικών γεωπολιτικών ζητημάτων ασφαλείας καίριας σημασίας. Ο Zbigniew Brzezinski, αφουγκραζόμενος τη θέση του Anthony Cordesman για τη λανθασμένη ροπή της Αμερικής προς δαιμονοποίηση εθνών, αλλά και συλλογιζόμενος την επιβεβλημένη από τα αδήριτα γεωπολιτικά δεδομένα περί του World Island πάγια ανάγκη της αμερικανικής στρατηγικής για την εξασφάλιση της σταθερότητας ενός γεωπολιτικού πλουραλισμού στον χώρο της Ευρασίας, προς αποφυγή ανάδειξης μίας κυρίαρχης δύναμης, επισημαίνει χαρακτηριστικά στο μνημειώδες έργο του *Η Μεγάλη Σκακιέρα*, τις εξής σκέψεις:

*«δεν είναι προς το συμφέρον της Αμερικής να δαιμονώνει την αμερικανοϊρανική εχθρότητα. Οποιαδήποτε τελική συμφιλίωση θα πρέπει να βασίζεται στην αναγνώριση του αμοιβαίου στρατηγικού συμφέροντος να σταθεροποιηθεί αυτό που είναι τώρα ένα ευμετάβλητο περιβάλλον για το Ιράν[...]ένα όχι φανατικά αντιδυτικό Ιράν είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ».*⁷²

Στο ίδιο μήκος κύματος, άλλες θέσεις όπως εκείνη του Stephen Ellis υποστηρίζουν ότι η συμβιβαστική πολιτική Obama είναι στραμμένη προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς η ενδεχόμενη πυρηνικοποίηση του Ιράν θα επιφέρει την σταθεροποίηση στο γεωσύμπλοκο της Μέσης Ανατολής, ιδίως στο ανταγωνιστικό δίπολο Τεχεράνης-Τελ Αβίβ.⁷³ Την ίδια, τέλος, άποψη περί επίτευξης της πολυπόθητης ισορροπίας ισχύος στη Μέση Ανατολή διά της απόκτησης πυρηνικής ικανότητας από την Τεχεράνη, με σκοπό την κατάργηση του ισραηλινού «μονοπωλίου», είχε εκφράσει προ πολλού, το έτος 2012, ο πολλοίς Kenneth Waltz σε άρθρο του με τίτλο "*Why Iran should get the Bomb*", όπου εκφράζει την άποψη ότι «όπου εμφανίζονται πυρηνικές ικανότητες, υπάρχει επίσης σταθερότητα» (παραμελώντας, όμως, με εγκληματική αφέλεια τον κίνδυνο διάδοσης των πυρηνικών σε φίλα

⁷⁰ Παναγιώτης Κονδύλης, «Πλανητική πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2011, σ. 30-39.

⁷¹ Ο.π., σ. 92, 93.

⁷² Zbigniew Brzezinski, «*Η Μεγάλη Σκακιέρα*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 1998, σ. 350,351.

⁷³ Stephen Ellis, "*Iranian Nuclear Aspirations and Strategic Balancing in the Middle East*", in Middle East Policy Council, Vol. XXII, No. 2, Summer 2015.

προσκειμένες προς το ιρανικό καθεστώς τρομοκρατικές/παρακρατικές οργανώσεις εξτρεμιστικού χαρακτήρα – όπως η Χεζμπολά στο Λίβανο και οι Σιίτες αντάρτες Χούτι στην Υεμένη – αντιμετωπίζοντάς το ως ενδεχόμενο που δεν αφορά τους policymakers).⁷⁴

Υπό το φως αυτής της συλλογιστικής πορείας, ο καθένας θα μπορούσε να διατυπώσει εκ πρώτης όψεως την απλοϊκή άποψη ότι η συμφωνία των πυρηνικών του 2015 υπήρξε ένας καθ' όλα έντιμος συμβιβασμός αλληλοκατανόησης των αναγκών της κάθε πλευράς. Ακόμη και ότι η Δύση αντιμετωπίζει το Ιράν ως μέρος της λύσης, και όχι του προβλήματος, ενσωματώνοντάς το στην ευρύτερη αρχιτεκτονική της ειρήνης στη Μέση Ανατολή. Εντούτοις, καθίσταται πλέον οφθαλμοφανές και ηλίου φαεινότερο ότι το Ιράν δεν αποσκοπεί μόνο στην επίτευξη της πολυπόθητης εξισορρόπησης, λόγο για τον οποίο εν μέρει η Ουάσιγκτον αποδέχθηκε τους όρους της συμφωνίας. Αναλογιζόμενοι ότι το Ιράν αποτελεί έναν ισχυρό αλλά ιδιαίτερα «μοναχικό» δρώντα στο πολυπολικό -πλέον- διεθνές υπερσύστημα, δεν πρέπει να ξενίζει το γεγονός ότι η ιρανική ηγεσία όχι μόνο επιδιώκει στενότερες σχέσεις με ισχυρούς υπερσυστημικούς δρώντες, όπως είναι οι ανταγωνιστικές προς το αμερικανικό συμφέρον Ρωσία και Κίνα, αλλά και επενδύει μεθοδικά και επί σειρά ετών στην ανάπτυξη του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος ώστε να ενισχύσει τον γεωπολιτικό ρόλο της χώρας και να προωθήσει τις ηγεμονικές της βλέψεις στην περιφέρειά όπου ανήκει.⁷⁵ Η ιστορική αυτή μοναξιά του Ιράν, του φέροντος την τόσο ιδιαίτερη εθνοτική και πολιτισμική ταυτότητα κράτους εν συγκρίσει με το υπόλοιπο μεσανατολικό εθνοθρησκευτικό κράμα, διαδραμάτισε από κοινού με την ανοχή, αν όχι επικρότηση, της ιρακινής εισβολής στην ιρανική επικράτεια το 1980 καταλυτικό ρόλο στην αφοσίωση της Τεχεράνης στη λογική της πυρηνικής αποτροπής, που είχε εξασφαλίσει την ειρήνη κατά το παράδειγμα του Ψυχρού Πολέμου.⁷⁶ Συνεπώς, είναι ιδιαίτερα αμφίβολο εάν η βαθιά αυτή πίστη της ιρανικής πολιτικής και στρατιωτικής άρχουσας τάξης στο πυρηνικό δόγμα, με την οποία έχουν γαλουχηθεί ήδη αρκετές γενιές, θα μπορέσει ποτέ να ξεριζωθεί από την ιρανική γραφειοκρατική και κοινωνική συνείδηση με την «ισχύ» μίας διεθνούς συμφωνίας. Πολλώ δε μάλλον, όταν αφορά μία συμφωνία όπως αυτή του 2015, η οποία ανέχεται, έστω και υπό τη μορφή ενός κατά τα άλλα ανορθολογικού και μη βιώσιμου *modus vivendi*, τις ιρανικές βλέψεις επί του πυρηνικού πεδίου. Έστω, ακόμη και εάν ο μελετητής αποδεχθεί εν τέλει αξιωματικώς και μόνο την υποτιθέμενη «θέληση» της αμερικανικής ηγεσίας Obama για προσέγγιση της Τεχεράνης για την επίτευξη της ειρήνης στην περιοχή σε μία αναντίλεκτα παραγμένη περίοδο, προκύπτει αυτόματα το παράδοξο της δυτικής (μαζικοδημοκρατικής, κατά Κονδύλη) σκέψης: η ευκαιριακή επίκληση της *ειρήνης* και της *δημοκρατίας* για τον, υπό το άγρυπνο βλέμμα του «διεθνούς δικαίου», διακανονισμό του

---

⁷⁴ Kenneth N. Waltz, "Why Iran should get the Bomb", in *Foreign Affairs*, Vol 91, No. 4, July/August 2015.

⁷⁵ Κωνσταντίνος Γρίβας, «Στρατιωτική άνοδος της Κίνας και γεωπολιτική του πολέμου», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ. 51.

⁷⁶ Ο.π., σ. 56, 57.

ποσοστού ανοχής προς την απόκτηση οπλοστασίου μαζικής καταστροφής από μία περιφερειακή δύναμη με ηγεμονικές τάσεις...

Η εν έτει 2011 πτώση του καθεστώτος Καντάφι και η άμεση επίπτωση στους κόλπους της Τεχεράνης: από τον αντιδυτικισμό και την εμμονική απόκτηση πυρηνικών με σκοπό την αποτροπή στη θέληση για αναθεώρηση του περιφερειακού status quo

Όπως ορθά έχει τοποθετηθεί ο Richard Kraemer, οι ΗΠΑ οφείλουν να συνειδητοποιήσουν άμεσα την πολιτική και ιδεολογική ακόμα ανατροπή που έλαβε χώρα το 1979 στο Ιράν, την μετάβαση από ένα καθαρά φιλοδυτικό και με αγαστή συνεργασία με τον αμερικανικό και ισραηλινό παράγοντα μοναρχικό καθεστώς στον ριζοσπαστικό «Χομείνισμό» (*"Khomeinism"*).⁷⁷ Η χρόνια αυτή αντιδυτική στάση του Ιράν επιδέχεται και περεταίρω εξέτασης, ιδίως εάν αυτή διεξαχθεί παράλληλα με την έντονα ανορθολογική αμερικανική γεωστρατηγική προς το φιλικά προσκείμενο καθεστώς Καντάφι της Λιβύης, το 2011. Πράγματι, η κατά πολλούς ανήθικη αυτή επίθεση σύσσωμου του δυτικού κόσμου υπό τη σκέπη του αμερικανικού άρματος προς ένα καθεστώς το οποίο είχε ακολουθήσει από το 2003 μία (εν τέλει αυτοκαταστροφική) αμιγώς δυτική συνταγή ενσωμάτωσης στο διεθνές γίγνεσθαι διά της καταστροφής κάθε επικίνδυνης στρατιωτικής του ικανότητας, όπως η εγκατάλειψη της ανάπτυξης του πυρηνικού προγράμματος και η αχρήστευση των βαλλιστικών πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς, είχε ως επακόλουθο την εμφάνιση ενός ελλείματος εμπιστοσύνης προς τη Δύση, ένεκα του ανορθολογισμού και της υποκρισίας της.⁷⁸ Τέλος, σε επίπεδο διακρατικών σχέσεων, το λιβυκό παράδειγμα προς αποφυγή πέρασε επιτυχώς και αναπόφευκτα το μήνυμα σε χώρες αντίπαλες των αμερικανικών/ δυτικών συμφερόντων, όπως το Ιράν, ότι οι εν δυνάμει «ειρηνευτικές» προτάσεις προσέγγισης που αφορούν την κατάργηση των οπλικών (καταστρεπτικών, ορθότερα) ικανοτήτων με αντάλλαγμα την εξομάλυνση των σχέσεων δεν αποσκοπούν σε τίποτα άλλο παρά στην αποδυνάμωση του επόμενου «θύματος».⁷⁹ Συνεπώς, το διαφωτιστικό παράδειγμα της Λιβύης δύναται να σκιαγραφήσει τη βαθύτερη αιτία που οδήγησε το αμερικανικό επιτελείο στη μη ρεαλιστική και ανορθολογική στρατηγική κατευνασμού κατά τις διαπραγματεύσεις του 2015, όντας στην πράξη ανήμπορο να προτείνει αλλά ούτε και να διανοηθεί την περίπτωση ολικής αποπυρηνικοποίησης του Ιράν. Σε απόλυτο συσχετισμό με τα ανωτέρω, ο Mohammad Ayatollahi Tabaar, αν και εν τέλει υιοθετεί μία πιο αισιόδοξη άποψη τονίζοντας τον κίνδυνο των παρερμηνειών της συμφωνίας, σημειώνει στο άρθρο του ότι οι ισχυροί συντηρητικοί κύκλοι της Τεχεράνης αντιμετωπίζουν την αμερικανοϊρανική αυτή σύγκλιση ως το πρελούδιο της μετάλλαξης του καθεστώτος εκ των έσω διά της ιρανικής μετριοπαθούς

⁷⁷ Richard Kraemer (2015). Iran before and after 1979: how did we get here from there?, *Foreign Policy Research Institute*, April 24, [here](#) (20/01/2021).

⁷⁸ Κωνσταντίνος Γρίβας, «Στρατιωτική άνοδος της Κίνας και γεωπολιτική του πολέμου», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ. 35-37.

⁷⁹ Ο.π., σ. 38-39.

κυβέρνησης των Rouhani και Zarif, καθώς δεν διστάζουν να αποκαλούν την συμφωνία αυτή ως τον αμερικανικής προέλευσης Δούρειο Ίππο, παρομοιάζοντάς την με την αμερικανική στάση προς το λιβυκό καθεστώς προ της τελικής αναμέτρησης.⁸⁰ Εν ολίγοις, η Λιβύη αποτέλεσε μία τρόπον τινά «αυτοπυρπόληση» για τα αμερικανικά κέντρα λήψης αποφάσεων και χάραξης εξωτερικής πολιτικής, με συνέπειες τόσο βραχυπρόθεσμες όσο και μακροπρόθεσμες, με πρώτη και κύρια φυσικά εκείνη της φρενίτιδας των εξοπλισμών και, εν συνεχεία, της μανίας περί απόκτησης πυρηνικών όπλων σε έναν κόσμο αβέβαιο και... υποκριτικό. Πέντε χρόνια μετά την υπογραφή της αμερικανοϊρανικής συμφωνίας και λίγες ημέρες μετά την δολοφονία του Qasem Soleimani, ο Mario Loyola συνέγραψε ένα άρθρο με τίτλο «*Ο Ομπάμα δεν έπρεπε ποτέ να κατευνάσει το Ιράν*», τονίζοντας ότι η συμφωνία δεν έλυσε το πρόβλημα αλλά άνοιξε έναν νέο φαύλο κύκλο προβλημάτων από ένα ηγεμονικό και ανεξέλεγκτο Ιράν.⁸¹ Πλέον δύναται να εκφραστεί η άποψη ότι είχε δίκιο.

Τον Οκτώβριο του έτους 2013, ο τότε Αμερικανός Υπουργός Άμυνας, Chuck Hagel, παρευρισκόμενος σε συνέδριο για την πυρηνική ασφάλεια στην Ιαπωνία, είχε καταστήσει σαφή την άποψη του δημοκρατικού επιτελείου Obama σχετικά με την πιθανότητα διαβουλεύσεων με το Ιράν, ότι «ο συμβιβασμός δεν σημαίνει κατευνασμός».⁸² Προφανώς κατά τη διάρκεια της δήλωσης αυτής θα ήτο άμεσα επηρεασμένος όχι μόνο από τις (τότε) τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις στην Τεχεράνη, με σημαντικότερη εκείνη της εκλογής του μετριοπαθή Hassan Rouhani ο οποίος, επικεντρωμένος στα πλήγματα της ιρανικής οικονομίας από τις διεθνείς κυρώσεις, θα προέβαινε πιθανώς σε διαβουλεύσεις για τα πυρηνικά, αλλά και η σημείωση των πρώτων βημάτων επικοινωνίας ανάμεσα στα δύο κράτη μετά από αρκετά χρόνια σε επίπεδο ηγετών.⁸³ Οι εξελίξεις αυτές θα ενθάρρυναν ακόμη περισσότερο τη θέληση των ΗΠΑ για εξάντληση όλων των διπλωματικών ευκαιριών ώστε να επιτευχθεί μία συμφωνία που θα επέφερε ασφάλεια και σταθερότητα. Όπως αναφέρει ο Ross Harrison σε μακροσκελή του έκθεση λίγους μήνες πριν την υπογραφή του συμφώνου, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να διαδραματίσουν διά της διπλωματικής πλέον οδού, και όχι μέσω των αιματηρών επεμβάσεων, καθοριστικό ρόλο στην εγκαθίδρυση ενός νέου πλαισίου ασφαλείας στη Μέση Ανατολή, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην δημιουργία ενός μεσανατολικού "*Pax Regionis*", εις το οποίο όλες οι δυνάμεις

---

⁸⁰ Mohammad Ayatollahi Tabaar (2015). The danger of (mis)perception after the Iran deal, *The Washington Post*, August 3, [here](#) (20/01/2021).

⁸¹ Mario Loyola (2020). Obama should never have appeased Iran, *The Atlantic*, January 12, [here](#) (20/01/2021).

⁸² Joshua Miller, "*Engagement is not Appeasement*", in *American Security Quarterly*, Vol. 2, Issue 4, October 2013, p. 30.

⁸³ Terri Lodge and Mathew Wallin, "*Is Iran ready to deal on Nukes?*", in *American Security Quarterly*, Vol. 2, Issue 4, October 2013, p. 30, 31.

θα λειτουργούν συνεργατικά μεταξύ τους για τη σταθεροποίηση και ειρήνη στην περιοχή.⁸⁴

Εντούτοις, ο γηραιός πλέον και έχων ασύγκριτη και απaráμιλλη πείρα επί των διεθνολογικών ζητημάτων αρθρογράφος Colbert King αναφέρει σε κείμενό του σχετικά με την προσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν ότι η επερχόμενη συμφωνία δεν πρόκειται να είναι τόσο «φιλική» όσο έχει παρουσιαστεί ενώ συνάμα δεν ασπάζεται το διθυραμβικό κλίμα το οποίο έχει δημιουργηθεί γύρω από αυτή, παραθέτοντας ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από μία δήλωση του ηγετικού προσώπου της (εξυπηρετούσας τα ιρανικά συμφέροντα) Χεζμπολά, Hassan Nasrallah, όπου δηλώνει αποκάλυπτα ότι «*Εάν όλοι οι Εβραίοι ήταν συγκεντρωμένοι στο Ισραήλ, τότε αυτό θα μας έσωζε από τον μπελά (sic) να τους κυνηγάμε διεθνώς*».⁸⁵ Παρομοίως, ο Karim Sadjadpour δήλωσε σε συνέντευξή του στο αμερικανικό *National Public Radio* ότι «*καταλαβαίνει την ανησυχία ότι (μετά τη συμφωνία) το Ιράν θα λαμβάνει δισεκατομμύρια δολάρια για να ενισχύει δυνάμεις [...] όπως τη Χεζμπολά και τους Σίιτες μαχητές στο Ιράκ*»⁸⁶ ενώ σε μακροσκελή ανάλυσή του εμφανίζεται επιφυλακτικός, ορίζοντας ότι η συμφωνία ενδέχεται να είναι ένα πρώτο ενδεικτικό βήμα υπέρβασης της σκληρής ιδεολογίας από το στυγνό οικονομικό και εθνικό συμφέρον, αλλά αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι δεν απαιτείται μεγάλο χρονικό διάστημα για να εκδηλωθούν όλες οι πιθανές επιπτώσεις της παραπάνω διπλωματικής ενέργειας, ιδίως στο πεδίο της μεσανατολικής ειρήνης και σταθερότητας.⁸⁷ Προς επίρρωση της ήδη υπάρχουσας και εκφρασθείσας από τα στόματα πλείστων αξιόλογων αναλυτών και σχολιαστών διεθνούς κύρους αμφισβήτησης της συμφωνίας του 2015 ως παράγοντα σταθερότητας και ασφάλειας στο μεσανατολικό γεωσύμπλοκο, αξίζει να συμπεριληφθεί η συμβολή του Ernst Haas στην μελέτη του διεθνοπολιτικού φαινομένου της ισορροπίας ισχύος μέσω της εν έτει 1953 αλλά τόσο διαχρονικής μελέτης του. Στο εκτενές αυτό πόνημα, ο Haas δεν διστάζει, μεταξύ άλλων, να παραλληλίσει με εξαιρετικά επιτυχή τρόπο το κινήγι της ισορροπίας ισχύος ως έναν ατέρμονο αγώνα προπαγάνδισης μίας ιδεολογικής προσέγγισης που ικανοποιεί και συγκαλύπτει τα συμφέροντα/ τις προσωπικές φιλοδοξίες του δρώντος, καθώς αναφέρει ως κατατοπιστικό παράδειγμα την περίπτωση του F. J. Schmidt, και της ρεβιζιονιστικής Γερμανίας του Πρώτου Μεγάλου Πολέμου, που ισχυρίστηκε ότι «*η Γερμανία έχει ιστορικό καθήκον να υλοποιήσει την ιδέα της ισορροπίας ισχύος*», επιβεβαιώνοντας τοιουτοτρόπως διά ιστορικού παραδείγματος την περίπτωση επίκλησης της ισορροπίας ισχύος ακριβώς τόσο για τη συγκάλυψη ηγεμονικών τάσεων όσο και για την ανατροπή του

---

⁸⁴ Ross Harrison (2015). Defying gravity: working towards a regional strategy for a stable Middle East, Middle East Institute/Policy Papers Series, May 2015, p. 14, 15, [here](#) (21/01/2021).

⁸⁵ Colbert I. King (2015). Why the Iran nuclear deal is not a friendship agreement, *The Washington Post*, July 17, [here](#) (22/01/2021).

⁸⁶ Karim Sadjadpour (2015). Does nuclear agreement strengthen Iran's drive to be a regional power?, *National Public Radio*, July 15, [here](#) (22/01/2021).

⁸⁷ Karim Sadjadpour (2015). After nuclear deal, which Iran will flourish?, *Carnegie Endowment for International Peace*, August 26, [here](#) (22/01/2021).

υπάρχοντος status quo.⁸⁸ Βάσει, λοιπόν, των διά της γραφίδας του Haas άκρως αξιοσημείωτων διδαχών, μένει να απαντηθεί από τους ιθύνοντες εάν η κατευναστική συμφωνία για τα πυρηνικά του 2015 υπήρξε προϊόν εξαπάτησης ή αυταπάτης, σε μία καλή τη πίστει κίνηση των Αμερικανών αρμοδίων για αναγνώριση της ανάγκης των Ιρανών να εξισορροπήσουν το ήδη πυρηνικά «οργανωμένο» αντίπαλο Ισραήλ, παρακάμπτοντας ή «στρουθοκαμηλίζοντας» εμπρός των ιρανικών ηγεμονικών τάσεων στη Μέση Ανατολή.

Η αναβαθμισμένη γεωπολιτική αξία του ιρανικού δρώντα στη Μέση Ανατολή εν συγκρίσει με τις πάγιες αγγλοσαξονικές θέσεις: ο ρόλος της συριακής κρίσης στην διάθεση της Ουάσιγκτον για προσέγγιση και διάλογο και η παρουσίαση του κατευνασμού ως αναγκαιότητα

Αληθεύει ότι το Ιράν, ακριβώς λόγω της διαχρονικής «μοναξιάς» του σε ένα γεωγραφικό σταυροδρόμι τεράστιας γεωπολιτικής αξίας (το κατά Mackinder περιλάλητο «*Ιρανικό Υψίπεδο*» που εκτείνεται από τη Heartland και φτάνει μέχρι και το κεντρικό τμήμα του Rimland⁸⁹), αποπειράθηκε εξ αρχής τον επαρκή εξοπλισμό του και την επίτευξη μίας «αυτάρκειας» και περίσσιας ισχύος έναντι των υπολοίπων. Επί παραδείγματι, ο κίνδυνος του περιφερειακού απομονωτισμού του Ιράν είχε εμφανισθεί στην ιστορία τόσο κατά την περίοδο των εκτενών διαβουλεύσεων εξομάλυνσης μεταξύ της Συρίας και του ανταγωνιστικού Ισραήλ (Συνδιάσκεψη της Μαδρίτης 1991) όσο και μετά τις περίφημες Συμφωνίες του Όσλο (1993-95) μεταξύ Ισραήλ και ΟΑΠ (Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης/PLO).⁹⁰ Η ανησυχία αυτή από πλευράς Τεχεράνης πρέπει να είχε συνάμα ως ρίζα την αμερικανική στρατηγική της λεγόμενης «διπλής ανάσχεσης» ("*double containment for Iraq and Iran*", 1993), η οποία υιοθετήθηκε από την δημοκρατική (!) διακυβέρνηση Clinton που είχε έως τότε επιδοθεί μετά ζήλου στην κλιμάκωση των οικονομικών κυρώσεων προς το κράτος των Φρουρών της Επανάστασης.⁹¹ Η εν έτει 2005 ανάδειξη στον θώκο της ιρανικής εξουσίας της σκληροπυρηνικής πτέρυγας, με πρωτοστάτη τον συντηρητικό Mahmood Ahmadinejad, σε συνάρτηση με την ρευστοποίηση της ιρακινής σκηνής μετά την στρατιωτική επέμβαση Bush κατά του έκπτωτου καθεστώτος Χουσεΐν, σηματοδότησε την ανατολή μίας νέας εποχής για την περιφερειακή ιρανική πολιτική, διά της άσκησης επιρροής και ανάπτυξης δεσμών με σιιτικές οργανώσεις και κόμματα εντός του μεσανατολικού συμπλόκου.⁹² Εν ολίγοις, η άνοδος του Ahmadinejad στην εξουσία σήμανε την άμεση μεταστροφή της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής από την ήπια έως

⁸⁸ Ernst B. Haas, «*Ισορροπία ισχύος: Αίτημα, Έννοια ή Προπαγάνδα;*», στο Ιωάννης Θ. Μάζης, «*Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012, σ. 708,710.

⁸⁹ Χάλφορντ Τζ. Μάκιντερ, «*Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα & άλλες τρεις εισηγήσεις*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006, σ. 220, 221.

⁹⁰ Μιχάλης Σαρλής, «*Συστημική Γεωπολιτική και Ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής*», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2019, σ. 98.

⁹¹ Ο.π., σ. 99.

⁹² Ο.π., σ. 123-126.

και κατευναστική στρατηγική των προηγούμενων χρόνων στον περιφερειακό ηγεμονισμό. Τα περιφερειακά σχέδια της ιρανικής ηγεσίας έγιναν ιδιαίτερα σαφή ήδη από τα πρώτα κιόλας χρόνια της συριακής κρίσης (2011), όπου ο κίνδυνος της πτώσης του φιλοϊρανικού καθεστώτος Άσαντ οδήγησε το ιρανικό επιτελείο στην άμεση λήψη αποφάσεων και την επέμβαση, παράλληλα με την ενίσχυση των σιιτικών πολιτοφυλακών σε Ιράκ και Λίβανο για την διατήρηση του διατρεχόμενου κατά μήκος της Μέσης Ανατολής σιιτικού άξονα (Τεχεράνη-Βαγδάτη-Δαμασκός-Βηρυτός) που διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο στην αρχιτεκτονική της περιφερειακής ιρανικής γεωστρατηγικής.⁹³ Υπεύθυνος, άλλωστε, επικεφαλής της αναβαθμισμένης ιρανικής εμπλοκής στο πεδίο της συριακής κρίσεως ήτο ο Qasem Soleimani, επικεφαλής των Φρουρών της Επανάστασης και της Δύναμης Al-Quds.⁹⁴ Επ' αφορμή των ανωτέρω, δεν θα έπρεπε να λησμονηθεί ότι η συριακή κρίση αναμφισβήτητα συντέλεσε με ουσιώδη και καταλυτικό τρόπο στη στρατηγική σύγκλιση των ιρανικών και των ρωσικών συμφερόντων σχετικά με την ανάγκη διατήρησης του καθεστώτος Άσαντ στην εξουσία,⁹⁵ γεγονός το οποίο κατείχε περίοπτη θέση στη χάραξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και την υιοθέτηση μίας κατευναστικής, δελεαστικής πολιτικής προς τις απαιτήσεις της Τεχεράνης. Ας μην παραλείπεται, άλλωστε, και η περίοπτη γεωγραφική θέση του Ιράν στην ασιατική ήπειρο, ήτοι στο επίκεντρο του, κατά Spykman, *Αναχωματικού Δακτυλίου/Rimland*, αφού, αναμφίβολα, η διάρρηξή του από μία έως τότε συγκρατηθείσα ηπειρωτική δύναμη θα είχε ανυπολόγιστες συνέπειες για την πάγια στρατηγική θεώρηση των αμερικανικών κέντρων χάραξης εξωτερικής πολιτικής. Για τον Spykman, *όποιος ελέγχει το Κρηπίδωμα/Rimland, τότε ελέγχει όλο τον κόσμο*.⁹⁶ Όπως, επίσης, δεν πρέπει να αγνοείται και η κεντρική θέση του Ιράν στους κατά καιρούς αμερικανικούς γεωστρατηγικούς σχεδιασμούς και στην χαρτογραφική απεικόνιση αυτών, όπως, φερ' ειπείν, το παράδειγμα του χάρτη της «Νέας Μέσης Ανατολής», του Ralph Peters ("*Bloody Borders*"), καθώς και στο σύνολο των γεωπολιτικών χαρτών της περιοχής.⁹⁷ Τέλος, στην περίπτωση της αμερικανορωσικής σύγκρουσης συμφερόντων επί του γεωσυμπλόκου της Μέσης Ανατολής αλλά και της εκφρασμένης μέσω της εν λόγω συμφωνίας ανοχής της Ουάσιγκτον προς την Τεχεράνη, ο εν δυνάμει μελετητής καλείται να συνεκτιμήσει και το ιδιαίτερα περίπλοκο ζήτημα ενεργειακής ασφάλειας στην ευρωπαϊκή ήπειρο (εννοώντας την μακροχρόνια ενεργειακή εξάρτηση των ευρωπαϊκών κρατών από τη Ρωσία), το οποίο έχει αναχθεί πλέον σε μία πολυσήμαντη σύγκρουση κατίσχυσης των εκάστοτε συμφερόντων, ήτοι σε έναν αγώνα απόκτησης ισχύος.⁹⁸ Όσον

---

⁹³ Ο.π., σ. 164-167.

⁹⁴ Ο.π., σ. 170.

⁹⁵ Μιχάλης Σαρλής, «Ο συριακός πόλεμος και η συμμαχία Δαμασκού-Τεχεράνης», στο Ioannis Th. Mazis, "*Contemporary Geopolitical readings of the Wider Middle East: Security, Economy, Politics, Culture*", Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2018, σ. 303, 304.

⁹⁶ Nicholas Spykman, «*Η γεωγραφία της ειρήνης*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004, σ. 16, 17.

⁹⁷ Ιωάννης Θ. Μάζης, «*Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2016, σ. 149-151, 154-156.

⁹⁸ Ο.π., σ. 91-103.

αφορά, λοιπόν, τα της συριακής κρίσεως, συνάγεται αυτομάτως το ορθολογικό συμπέρασμα ότι η προσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν συναρτῆσει των διαβουλεύσεων για τα πυρηνικά μεταξύ των οφείλεται εν πολλοίς στη συριακή κρίση και, κυρίως, στην κλιμάκωση της ρωσικής ανάμειξης στη Μέση Ανατολή.

Η στροφή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής επί προεδρίας Obama προς την συστολή και τον περιορισμό (Doctrine of Restrain) ως αφορμή για την έξαρση των ιρανικών αναθεωρητικών τάσεων: η κριτική από τα αμερικανικά συντηρητικά κέντρα σκέψης στη βάση του Ρεαλισμού

Εν προκειμένω, η προς εξέταση στην παρούσα μελέτη στάση των Ηνωμένων Πολιτειών προς το αναθεωρητικό Ιράν, εκπεφρασμένη εν τη πράξει διά της συμφωνίας του 2015, επιδέχεται περεταίρω ερμηνείας, ιδίως εάν εξετασθεί υπό το πρίσμα της σημειωθείσας από το 2011 μεταστροφής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής προς την Ασία και τον Ειρηνικό Ωκεανό, γεγονός που απαιτούσε την σταδιακή αποσύνδεση από τα δρώμενα του γεωσυμπλόκου της Μέσης Ανατολής. Χαρακτηριστική πηγή που αποδεικνύει την παραπάνω θέση είναι το σχετικό εκτενές άρθρο της τότε Υπουργού των αμερικανικών εξωτερικών υποθέσεων και γνωστή τοις πάσι, Hillary Clinton, το οποίο έφερε τον τίτλο «*Ο αμερικανικός αιώνας του Ειρηνικού*».⁹⁹ Μεταγενέστερα, ο Roger Cohen εξέφρασε την άποψή του επί του ζητήματος με άρθρο του στο οποίο έκανε σαφή λόγο για την αμερικανική εξωτερική πολιτική στη Μέση Πολιτική κατά την προεδρεία Obama. Ειδικότερα, ο Cohen γνωστοποιεί ήδη από τον τίτλο του άρθρου ότι η είσοδος στην εποχή Obama σήμανε για τις Ηνωμένες Πολιτείες την υιοθέτηση του *Δόγματος Περιορισμού (Doctrine of Restraint)*, ήτοι την κατανόηση των ορίων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στη Μέση Ανατολή.¹⁰⁰ Όπως δηλώνει ο ίδιος σχετικά με την πολιτική Obama και τις ενδεχόμενες επιπτώσεις αυτής στην παγκοσμιότητα, «*Όταν το πιο ισχυρό έθνος στον κόσμο και βασικός εγγυητής της παγκόσμιας ασφάλειας επικεντρώνεται στα όριά του, οι υπόλοιποι παρατηρούν και διακρίνουν νέες ευκαιρίες και ρίσκα. Η αστάθεια μπορεί να είναι μεταδοτική[...]Ο σκεπτικισμός του Obama σχετικά με την αμερικανική ισχύ[...]και η καταστροφική υπεκφυγή του από το ζήτημα της Συρίας έχουν αφήσει τη Μέση Ανατολή σε γενικευμένη σύγκρουση και διάσπαση[...]*».¹⁰¹ Κατόπιν της παράθεσης της άποψης Cohen, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει τη θέση ότι η συμφωνία του 2015 για την πανθομολογούμενη ανοχή προς το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα αποτέλεσε μία απόφαση των ΗΠΑ που πάρθηκε υπό το κράτος του *Δόγματος Περιορισμού*, γεγονός το οποίο ενισχύει ακόμη περισσότερο τον ισχυρισμό των επικριτών της

---

⁹⁹ Hillary Clinton (2011). *America's Pacific Century*, *Foreign Policy*, October 11, [here](#) (22/01/21).

¹⁰⁰ Roger Cohen (2015). *Obama's Doctrine of Restraint*, *The New York Times*, October 12, [here](#) (22/01/2021).

¹⁰¹ Ο.π., [here](#).

συμφωνίας περί κατευνασμού της ιρανικής ρεβιζιονιστικής τάσεως στην ευρύτερη περιοχή.

Η ενδοτική αυτή πολιτική υποχωρητισμού και τρόπον τινά «αυτοπεριορισμού» της αμερικανικής δυναμικής έναντι των ανά την οικουμένη αναθεωρητικών εξάρσεων (εν προκειμένω του Ιράν) τέθηκε «από ταυτομάτου» στο στόχαστρο των συντηρητικών κέντρων συγκρότησης πολιτικής σκέψης των ΗΠΑ, με σημαντικότερο το *National Review*. Ενδεικτική περίπτωση έντονης κριτικής υπήρξε εκείνη του Ted Bromund, ο οποίος υπογράμμισε τους εκπορευόμενους κινδύνους που ελλοχεύουν πίσω από την ανεπιθύμητη πολιτική κατευνασμού και καταδεικνύει τους λόγους για τους οποίους η συμπεριληφθείσα στην συμφωνία απειλή επαναφοράς των επιβεβλημένων στο παρελθόν κυρώσεων δεν πρόκειται να συγκρατήσουν την ροπή του ιρανικού καθεστώτος προς τον αναθεωρητισμό, διά της περεταίρω ανάπτυξης του πυρηνικού προγράμματος.¹⁰² Στο ίδιο μήκος κύματος, ο συντηρητικός αρθρογράφος Dennis Prager συνέταξε άρθρο/κόλαφο για την αμερικανοϊρανική συμφωνία με τίτλο "*The Iran Deal appeases the Greater Evil of our time*", δύο ημέρες πριν την δημοσίευση του κειμένου Bromund!¹⁰³ Παράλληλα, ο Eric Edelman (Υφυπουργός Άμυνας ΗΠΑ επί προεδρίας George W. Bush) και ο καθηγητής Robert Joseph συνέκριναν, σε κοινό τους άρθρο στο προαναφερόμενο πολιτικό δίκτυο, την νέα εθνική στρατηγική ασφάλειας της διακυβέρνησης Obama με εκείνη της ρεπουμπλικανικής διακυβέρνησης Reagan, της οποίας πάγια αρχή υπήρξε η διαπραγματεύση από θέση ισχύος και η αποφυγή μονομερών παραχωρήσεων, όπως συνέβη στην παρούσα περίπτωση των αμερικανοϊρανικών σχέσεων.¹⁰⁴ Συνεπικουρικά προς τα παραπάνω, ο Robert Einhorn, ο οποίος είχε γράψει ήδη από τον Φεβρουάριο του 2015 άρθρο γνώμης σχετικά με την ανάγκη αποθάρρυνσης/αποτροπής του Ιράν, ήτοι πέντε μήνες προ της επίσημης υπογραφής της συμφωνίας για τα πυρηνικά, πρόβλεψε επακριβώς και βάσει ορθολογικών επιχειρημάτων ότι «εάν το Ιράν δεν είναι έτοιμο να αποδεχθεί μία λογική συμφωνία, οι ΗΠΑ δεν έχουν μεγάλη πιθανότητα εναλλακτικής επιλογής πέρα από την μη διπλωματική προσέγγιση. Αλλά πριν γίνει αυτό, η Ουάσιγκτον θα έπρεπε να καταβάλει κάθε προσπάθεια να διαπραγματευτούν μία συμφωνία[...]».¹⁰⁵ Το παρατιθέμενο απόσπασμα, ερχόμενο σε άρρηκτο συνδυασμό με τις αναφορές του Cohen για την οριζομένη κατευθυντήρια γραμμή της εξωτερικής πολιτικής Obama, δηλαδή για το *Δόγμα Περιορισμού*, αποδεικνύει με τον πλέον περίτρανο τρόπο την από πλευράς του αμερικανικού ιθύνοντος επιτελείου πάση θυσία προσπάθεια αποφυγής της περίπτωσης της «μη διπλωματικής λύσης» μέσω της εξαντλητικής

---

¹⁰² Ted Bromund (2015). The Iran Deal will have disastrous non-nuclear consequences, too, *National Review*, July 23, [here](#) (22/01/2021).

¹⁰³ Dennis Prager (2015). The Iran Deal appeases the Greatest Evil of our time, *National Review*, July 21, [here](#) (22/01/2021)

¹⁰⁴ Robert Joseph, Eric Edelman (2015). Here's the difference between how Obama and Regan handled nuke negotiations, *National Review*, April 3, [here](#) (22/01/2021).

¹⁰⁵ Robert Einhorn (2015). Detering an Iranian Nuclear Breakout, *The New York Times*, February 26, [here](#) (22/01/2021).

διαπραγμάτευσης, γεγονός που συνάμα υποδηλώνει την υποχωρητικότητα του και την αποδοχή όρων με σκοπό την διά παντί τρόπο διάσωση της ειρήνης, λησμονώντας την αδυναμία αποφυγής του «πεπρωμένου». Τέλος, ο πολλοίς Gregory Shank γνωστοποιεί σε μακροσκελή έκθεσή του στο επιστημονικό περιοδικό *Social Justice* ότι η μεγαλύτερη κριτική εις βάρος του προϊόντος της αμερικανοϊρανικής προσέγγισης, ήτοι εναντίον της συμφωνίας του 2015, προήλθε κυρίως από ανθρώπους των αμερικανικών συντηρητικών και ρεαλιστικών κέντρων σκέψης καθώς και από περιώνυμα στελέχη του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος, πολλοί εκ των οποίων αποδεδειγμένα διατηρούν δεσμούς με γνωστά lobbies εβραϊκών συμφερόντων που εδράζονται και δραστηριοποιούνται στις ΗΠΑ.¹⁰⁶ Σημειωτέον δε ότι η εντοπισθείσα μακροχρόνια στενή σχέση και «αγαστή συνεργασία» των ισραηλινών κύκλων με τους εσωτερικούς κρατικούς μηχανισμούς των ΗΠΑ αλλά και η στήριξη μεγάλου μέρους του αμερικανικού λαού προς το Τελ Αβίβ λόγω βαθέων θρησκευτικών πεποιθήσεων υφίστανται ως διαχρονικά στοιχεία τα οποία, σε άμεση επίδραση με την αυξανόμενη και γενικευμένη αστάθεια στο πλαίσιο του μεσανατολικού γεωγραφικού συστήματος, είναι εξαιρετικά πιθανόν να ενισχύσουν το ήδη υπάρχον αντιδυτικό αίσθημα στους λαούς και τις ηγεσίες των χωρών της Μέσης Ανατολής,¹⁰⁷ ιδίως στην περίπτωση του Ιράν όπου το κράτος του Ισραήλ διαδραματίζει τον ρόλο του θανάσιμου εχθρού.

Συμπερασματικές θέσεις για τον κατευνασμό και την αμερικανική στάση προς το Ιράν: η περιλάλητη «ήττα χωρίς πόλεμο» και τα διδάγματα της τραγικής εμπειρίας στο Ιράκ (2003)

Κατόπιν της εκτενούς έκθεσης και ανάλυσης των προαναφερόμενων θέσεων σχετικά με τη φύση της Συμφωνίας της Βιέννης (2015) και τον τρόπο αντιμετώπισης των αναθεωρητικών τάσεων και σκοπών του Ιράν από τους υπευθύνους της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής επί διακυβέρνησης Obama υπό το αυστηρό και ουδετεροποιημένο πρίσμα του, ερχόμενου σε σύγκριση με τα υπόλοιπα ρεύματα σκέψης, Ρεαλισμού, κρίνεται επιτακτική η αναφορά σε κάποιες συμπερασματικές θέσεις. Αναφορικά με την επικριτική στάση ενός μεγάλου τμήματος της σύγχρονης αγγλοσαξονικής διεθνοπολιτικής διανόησης προς την κατευναστική φύση της αμερικανικής διπλωματίας έναντι των αποδεδειγμένων ηγεμονικών αξιώσεων του αυταρχικού καθεστώτος της Τεχεράνης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αντιπροσωπευτικό μέρος της οποίας στάσης παρατέθηκε σε όλη την έκταση της παρούσας μελέτης, θεωρείται πλέον ασφαλές να διατυπωθεί με σαφήνεια η άποψη ότι οι διαβουλεύσεις που διαμόρφωσαν το τελικό κείμενο της αμερικανοϊρανικής συμφωνίας προσιδίαζαν με εκείνες της Συνθήκης του Μονάχου (1938), οι οποίες υπήρξαν εν πολλοίς άμεση συνέπεια της κατευναστικής προσέγγισης Chamberlain. Ο Richard Betts στο εν έτει 2015

¹⁰⁶ Gregory Shank, "Anatomy of a Done Deal: The Fight over the Iran Nuclear Accord", in *Social Justice*, Vol. 42, No. 1 (139), 2015, p. 6-9.

¹⁰⁷ Κωνσταντίνος Γρίβας, «Η στρατιωτική άνοδος της Κίνας», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013, σ. 46-48.

άρθρο του με τίτλο *"Realism is an attitude, not a doctrine"* αναφέρθηκε απολογητικά στην περίπτωση της βρετανικής διπλωματίας της περιόδου προ της εκρήξεως του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, στο πλαίσιο μίας αδιάκοπης (και απέλπιδα προσπάθεια απόδειξης του μη εφικτού της εφαρμογής των ρεαλιστικών προσταγών στην πραγματικότητα, παρουσιάζοντας τον Ρεαλισμό από κοινού με τις διδαχές του ως μία «μη αξιόλογη πρόταση για πραγματική πολιτική» και ένας «αδιευκρίνιστος κανόνας που δεν δύναται να προσφέρει σταθερή στρατηγική οδηγία».¹⁰⁸ Δίχως να είναι απαραίτητη η αποδοχή ή η απόρριψη της παραπάνω υποκειμενικής θέσης, αξίζει να εφισταθεί η προσοχή του εν δυνάμει μελετητή στην οπτική γωνία από την οποία ο Betts επιλέγει να παρουσιάσει την ασκηθείσα Πολιτική Κατευνασμού και τις παρεπόμενες επιλογές της διακυβέρνησης Chamberlain έναντι των γερμανικών αξιώσεων εις βάρος του τότε υπάρχοντος status quo. Σε πλήρη αντίθεση με τα πάγια και διαχρονικά κελεύσματα του Ρεαλισμού, ο Betts διαφαίνεται να επιχειρηματολογεί υπέρ της κατευναστικής στρατηγικής του Chamberlain, καθώς λαμβάνει υπ' όψιν του την ιστορική συγκυρία του Μεσοπολέμου, υπό το αβάσταχτο κράτος της οποίας πάρθηκαν αυτές οι αποφάσεις, και, κυρίως, την δυσμενή κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η Βρετανία («το σφυροκοπημένο από τις μνήμες έθνος») μετά το πέρας του καθ' όλα καταστρεπτικού τετραετούς Μεγάλου Πολέμου (1914-1918), για τον οποίο υπεραμύνεται της θέσης ότι θα μπορούσε να είχε «αποφευχθεί (sic!) εάν οι δρώντες είχαν επιδείξει περισσότερη κατανόηση και θέληση να παρθούν ρίσκα για την ειρήνη».¹⁰⁹ Αδιαμφισβήτητα, το γεγονός ότι η σύνταξη της παραπάνω ανάλυσης έπεται λίγες μόλις ημέρες της υπογραφής της Συνθήκης της Βιέννης για τη διευθέτηση του ζητήματος σχετικά με το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα αποτελεί αδιάσειστο στοιχείο και «εφαλτήριο» για την εξαγωγή ουσιωδών συμπερασμάτων. Ο Martin Wight έχει σημειώσει ευρηματικά και δικαίως ότι «μπορεί κανείς να αξιολογήσει την εμβριθεία και την οξυδέρκεια ενός επιστήμονα των διεθνών σχέσεων μελετώντας την άποψή του για τον πόλεμο».¹¹⁰ Εκ πρώτης όψεως, συνάγεται ευλόγως ο συσχετισμός του ιστορικού παραδείγματος με την ευρύτερη απόπειρα συγκρότησης ενός σώματος επιχειρημάτων υπέρ της κατευναστικής πολιτικής Obama, αντιπαραβάλλοντας τεχνηέντως την επιστημονική (!) γνώμη περί *αποφυγής του πολέμου ένεκα και για χάρη της ειρήνης*, λησμονώντας όχι μόνο ότι η ειρήνη έπεται του πολέμου αλλά και τη βασική διδαχή της Κλασικής Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, κατά την οποία *ο κατευνασμός νοείται ως κάλεσμα πολέμου ή ήττα χωρίς πόλεμο* (κατά τον Παναγιώτη Ήφαιστο). Πασιδηλα, ο κατευνασμός αποτελεί λανθασμένη παράσταση για τον κόσμο, την διεθνή πολιτική και την ιστορία εκ μέρους των εκάστοτε δεξαμενών σκέψης (*think tanks*) παραγωγής προτάσεων πολιτικής, που αναπόφευκτα δημιουργεί ολέθρια τετελεσμένα για την πρόκληση στρατηγικού ανορθολογισμού. Εν

---

¹⁰⁸ Richard Betts (2015). Realism is an attitude, not a doctrine, *The National Interest*, August 24, [here](#) (23/01/2021).

¹⁰⁹ Ο.π., [here](#).

¹¹⁰ Martin Wight, «*Διεθνής Θεωρία: τα τρία ρεύματα σκέψης*», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ. 263.

ολίγοις, ο κατευνασμός πάσης φύσεως αναθεωρητισμού και ρεβιζιονιστικής τάσεως εις βάρος της παρούσας καθεστηκυίας τάξης είναι βασική αιτία πολέμου, και δι' αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν προτιμήθηκε από τον Περικλή ως επιλογή για την αντιμετώπιση των αξιώσεων της Σπάρτης, καθώς ο ίδιος, όντας διορατικός και στυγνός ρεαλιστής, γνώριζε εξ αρχής το αναπόφευκτο του πολέμου. Όπως προαναφέρθηκε στο σημείο της ανάλυσης των θουκυδίδειων ανέμων διδαχών, ο Περικλής (όπως και ο ψυχροπολεμικός Reagan) ουδέποτε θα επέτρεπε στην Αθήνα να διαπραγματευτεί ούσα σε θέση αδυναμίας/ενδοτισμού και υπό τον ζυγό μίας εξαναγκαστικής διπλωματίας, παρά θα προέβαινε στην υγιή στρατηγική της αποτροπής, όπως και συνέβη εν τέλει. Τον πόλεμο προσπαθείς να τον αποτρέψεις, όχι να τον αποφύγεις.¹¹¹ Η παραπάνω πρόταση, η οποία φέρει το βάρος του αξιώματος, έχει ισχύ ακόμα πιο πολύ στην προς εξέταση περίπτωση των αμερικανοϊρανικών σχέσεων, δοθείσης της πραγματικότητας ότι η πυρηνική ισχύς είναι «το σημαντικότερο ζήτημα διεθνούς πολιτικής του μέλλοντος, καθότι αφορά την κρατική επιβίωση αλλά και το ενδεχόμενο ολιστικής πλανητικής καταστροφής» και η διασπορά των πυρηνικών όπλων αντιβαίνει την αρχή της διατήρησης της υπάρχουσας ισορροπίας ισχύος, προκαλώντας διεθνείς ανωμαλίες.¹¹² Ο Michael Kraig είχε αναφέρει ήδη από το 2011 τους πλείστους κινδύνους και τις πολυάριθμες αρνητικές επιπτώσεις που θα επέφερε η ενδεχόμενη απόκτηση της δυνατότητας παραγωγής πυρηνικών όπλων μαζικής καταστροφής από το ιρανικό καθεστώς στην σταθερότητα της περιοχής, ενώ κάνει λόγο για καλλιέργεια πολεμικού κλίματος διά της δημιουργίας αντισυσπειρώσεων αραβικών κρατών (από κοινού με το Ισραήλ) και της κατίσχυσης μίας ευρύτερης αμφισβήτησης προς τον αμερικανικό ρόλο του "security patron" στη Μέση Ανατολή.¹¹³

Αν και στο παρόν πόνημα επιχειρήθηκε η επαρκής απόδειξη της κατευναστικής και ενδοτικής, άρα και καθ' όλα υποχωρητικής, φύσεως της διακυβέρνησης Obama προς τις αναθεωρητικές ροπές της Τεχεράνης, εκφρασμένης πλήρως και πραγματωθείσας μέσα από τη συμφωνία για τα πυρηνικά, θα ήταν ωφέλιμη για τη συγκρότηση μίας σφαιρικής τελικής γνώμης επί του καίριου αυτού ζητήματος η εξέταση μίας τελευταίας εκδοχής για την αιτία αυτής της (εσφαλμένης κατά τ' άλλα) διπλωματικής επιλογής, έτσι ώστε να ελεγχθεί το κριτήριο της «αναγκαιότητας», το οποίο είχε επικαλεσθεί απολογούμενος και ο κατευναστής Chamberlain. Αυτή η εκδοχή αντλείται από τον απόηχο της αμερικανικής εισβολής στο Ιράκ, το έτος 2003, ήτοι από τις μακροπρόθεσμες συνέπειες αυτής της πολιτικής (κυρίως) απόφασης στις ΗΠΑ. Σύμφωνα με μεταγενέστερο άρθρο του Robert Farley σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες της αμερικανικής επέμβασης/εισβολής στο Ιράκ (2003), ο Barack Obama κέρδισε τις προεδρικές εκλογές το 2008

---

¹¹¹ Παναγιώτης Ήφαιστος (2014). Κατευνασμός: Κάλεσμα πολέμου ή ήττας χωρίς πόλεμο, *Εκδόσεις Ποιότητα*, Νοέμβριος 22, [εδώ](#) (23/01/2021).

¹¹² Παναγιώτης Ήφαιστος (2017). Πόλεμος και πυρηνικά όπλα: Σκοπός, πολιτική και ο πόλεμος στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, *Εκδόσεις Ποιότητα*, Μάρτιος 19, [εδώ](#) (23/01/2021).

¹¹³ Michael Kraig, "US Policies toward Tehran: Redefining counterproliferation for the Twenty-First Century", in *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 5, No. 4, Winter 2011, p. 59, 60.

ακριβώς γιατί επέκρινε την ενέργεια αυτή και, ως επακόλουθο, διαφοροποίησε τη θέση του από την παρεμβατική εξωτερική πολιτική των προκατόχων του, υποσχόμενος την αλλαγή αυτής της πραγματικότητας που από τότε δυσανασχετούσε την αμερικανική κοινωνία.¹¹⁴ Για τον Farley, η επέμβαση στο Ιράκ υπήρξε μία τυπική περίπτωση που έρχεται να επιβεβαιώσει τη φράση «*οι Μεγάλες Δυνάμεις έχουν την πολυτέλεια να κάνουν λάθη που στοιχίζουν ακριβά*».¹¹⁵ Βάσει, λοιπόν, της ύπαρξης του ιστορικού αυτού προηγούμενου, συνοδευόμενου από τις δραματικές συνέπειες που προξένησε στο αμερικανικό κράτος, δύναται κανείς να στοιχειοθετήσει επιχειρηματολογία υπέρ της θέσης ότι η υπερίσχυση της κατευναστικής στρατηγικής προς τον ιρανικό αναθεωρητισμό οφείλεται στην απροθυμία επιλογής της «μη διπλωματικής οδού», δηλαδή της στρατιωτικής δαπανηρής για τα κρατικά ταμεία και κοστοβόρας σε ανθρώπινες ζωές στρατιωτικής επέμβασης. Ο Zachary Keck έχει χαρακτηρίσει σε μεταγενέστερη έρευνα (2020) την ενδεχόμενη αμερικανική εμπλοκή στο Ιράν με στρατιωτικά μέσα, ήτοι την έναρξη ένοπλης (πέρα των μέχρι προ της Συμφωνίας του 2015 οικονομικών/εμπορικών κυρώσεων) συρράξεως με το σιιτικό καθεστώς της Τεχεράνης, ως ενέργεια «*αυτοκτονική*», έχοντας βεβαίως κατά νου όχι μόνο τους αμερικανικούς σκοπούς που προκάλεσαν τους πολέμους σε Αφγανιστάν και Ιράκ στο εγγύς παρελθόν (νοώντας την εγκαθίδρυση φιλικά προσκείμενων στη Δύση ετεροκατευθυνόμενων καθεστώτων), σε σύγκριση με τα χαστικά αποτελέσματα της ένοπλης επέμβασης στις χώρες αυτές, αλλά και τα αδήριτα δεδομένα της ιρανικής γεωγραφίας που καθιστούν τη χώρα αυτή «*απόρθητη*».¹¹⁶ Έχοντας, συνεπώς, καταστήσει γνωστές τις απροσπέλαστες αδυναμίες ενός αμερικανικού εγχειρήματος στρατιωτικής εισβολής στο Ιράν (κατά το παράδειγμα του Ιράκ) ώστε να αποτραπεί η πυρηνική δραστηριότητα και η μελλοντική παραγωγή ιρανικών πυρηνικών όπλων μαζικής καταστροφής, ο Keck σημείωσε επιλογικά και εν είδει συμπεράσματος ότι η Ουάσιγκτον, μην έχουσα άλλη επιλογή, είναι απίθανο να το επιχειρήσει στο προσεχές μέλλον.¹¹⁷ Φυσικά, ο Keck συνέταξε την κατακλείδα αυτή διακατεχόμενος από τις πάγιες ορθολογικές αρχές του Ρεαλισμού, και δί' αυτόν τον λόγο δεν αναφέρει το ενδεχόμενο ενός ενδοτικού συμβιβασμού ανοχής και αποδοχής αναθεωρητικών ενεργειών που αργά ή γρήγορα πρόκειται να φέρουν την όποια αμερικανική διακυβέρνηση προ των ευθυνών της. Οπότε, η περίπτωση της «*αναγκαίας εκχώρησης ισχύος*» δεν υφίσταται ως ορθολογική και βιώσιμη στρατηγική.

---

¹¹⁴ Robert Farley (2020). Bush's 2003 Iraq invasion forever changed America and the world (for the worse), *The National Interest*, August 02, [here](#) (23/01/2021).

¹¹⁵ Ο.π., [here](#).

¹¹⁶ Zachary Keck (2020). A U.S. invasion of Iran would be suicidal, *The National Interest*, January 02, [here](#) (23/01/2021).

¹¹⁷ Ο.π., [here](#).

Αντί επιλόγου: «η δύναμη της εναντιότητας» ή επιθυμεί εν τέλει το Ιράν την συμφιλίωσή του με την Αμερική του σήμερα;

Το μείζον ερώτημα που μένει πλέον να απαντηθεί ώστε να κριθεί περαιωμένη η παρούσα ανάλυση είναι το εάν πράγματι το εν Τεχεράνη ιθύνον επιτελείο επιθυμεί πραγματικά την γεφύρωση του χάσματος με την Ουάσιγκτον και την οριστική επίλυση των μεταξύ των διαφορών. Σε μία αρχική και ολίγον τι επιδερμικώς καμωμένη απόπειρα απάντησης, θα μπορούσε κανείς να επικαλεστεί την καθ' όλα έγκριτη άποψη του Ariel Levite ανατρέχοντας στο μόλις λίγα εικοσιτετράωρα μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βιέννης (2015) συνταχθέν άρθρο του με τίτλο «*Επτά πραγματικότητες που καθιστούν μία ιρανική συμφωνία σχεδόν ανέφικτη*».¹¹⁸ Αυτό σημαίνει ότι θα είχε κατορθώσει να σχηματίσει μία υποτυπώδη άποψη, προδικάζοντας τοιουτοτρόπως την αποτυχία της όποιας φιλειρηνικής προσέγγισης συνεργασίας μεταξύ των δύο κρατών, η οποία όμως δεν θα ήταν απόλυτα ασφαλής, ούσα επιπόλαια αν και στη βάση της ορθή. Για τη βαθύτερη αναζήτηση της απάντησης του παραπάνω ερωτήματος σχετικά με τις πραγματικές προθέσεις του Ιράν ως προς τον ρόλο που θέλει όντως να διαδραματίσει έναντι των ΗΠΑ, οφείλεται ο συνυπολογισμός της διαποτισμένης από ευστροφία και ρεαλισμό άποψης του Henry Kissinger και της θέσης του Γάλλου φιλοσόφου και πολιτικού στοχαστή Pasquale Bruckner περί *υπαρξιακής αναγκαιότητας του αντιπάλου*. Στο τελευταίο κεφάλαιο του μεγαλειώδους έργου του *Διπλωματία*, το οποίο αποτελεί έναν εκ των ολίγων θεμέλιων λίθων της βιβλιογραφίας της Ρεαλιστικής Προσέγγισης των Διεθνών Σχέσεων, ο πολλοίς Kissinger ομίλησε εκτενώς για τις ουϊλσονικού τύπου πάγιες καταβολές και κατευθυντήριες γραμμές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς και για το μέλλον αυτών στον ατέρμονο αγώνα για μία *Νέα Παγκόσμια Τάξη* στην μεταψυχροπολεμική περίοδο.¹¹⁹

Συνοπτικώς, όντας πρόδηλα επηρεασμένος από τη θέση του Richelieu για το *raison d'état* (=το συμφέρον αγιάζει τα μέσα επίτευξής του), κατανοεί ότι η ιδεαλιστική σκέψη της πολιτικής του Woodrow Wilson υπήρξε εκ γενετής ασαφής και νομικίστικη, καθώς αντιβαίνει τις παραδοσιακές αξίες της διεθνούς πολιτικής, και αντιμετωπίζει την υιοθέτηση αυτής από τα αρμόδια αμερικανικά επιτελεία όχι μόνο ως πρόφαση αλλά και ως αδυναμία των σχετικά με την «κοινωνία» και την δημόσια αναγνώριση (ήτοι εμπρός των υπολοίπων δρώντων του διεθνούς υπερσυστήματος) των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων. Ιδίως η διόλου έντιμη και εν ολίγοις υποχθόνια συμφεροντολογική πίστη της Αμερικής στη θολή και ανέφικτη εν τέλει έννοια της *οικουμενικής συλλογικής ασφάλειας* διά της συγκρότησης διεθνών οργανισμών (όρα ΟΗΕ) και της επίλυσης πασών διακρατικών διαφορών με τη χρήση της νομικής οδού, αποσκοπώντας στον προσηλυτισμό των αντιπάλων στον αμερικανικό τρόπο σκέψης, άρα και την συμμόρφωσή τους στο κεκαλυμμένο αμερικανικό συμφέρον, αποτελούν για τον Kissinger στοιχεία του ουϊλσονικού ιδεαλισμού που υφίστανται επί τω συνόλω και

¹¹⁸ Ariel (Eli) Levite, Shai Feldman (2015). Seven realities that made an Iran deal almost inevitable", *Carnegie Endowment for International Peace*, July 21, [here](#) (23/01/2021).

¹¹⁹ Henry Kissinger, «*Διπλωματία*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 1995, σ. 896-930.

διαχρονικώς στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, δίχως όμως να τα ασπάζεται ο ίδιος καθώς ισχυρίζεται (δικαίως) ότι τέτοιες πολιτικές δεν πρόκειται να βρουν πρόσφορο έδαφος στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο, όπου η Αμερική θα είναι *πρώτη μεταξύ ίσων*. Στο σημείο αυτό και δοθείσης της παραπάνω θέσης, δεν θα ήταν καθόλου σφαιερή πράξη, παρά μόνο ορθολογική και αναμενόμενη, η κατάδειξη και καταγγελία της διγλωσσικής φύσεως της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μεταξύ ενδόμυχων σκοπών και δημοσίως και πανηγυρικώς διακηρυγμένων διεθνιστικών δογμάτων περί συλλογικής ασφάλειας, ως φθηνών προφάσεων που συγκαλύπτουν το στυγνό εθνικό συμφέρον. Η υποκριτική αυτή συμπεριφορά προσέγγισης και ανάπτυξης ενός κλίματος διαλόγου σε διεθνοδικαϊκό πλαίσιο εκ μέρους των ΗΠΑ, η οποία δύναται να εντοπισθεί μετά περισσίας ευκολίας στην γενικευμένη και μεγαλειώδη προσπάθεια περιορισμού των πυρηνικών εν ονόματι της *παγκόσμιας συλλογικής ασφάλειας*, υπό την αιγίδα του αμερικανικού παράγοντα και διά της αντιπροσώπευσης αυτού από ένα ευρέως αποδεκτό νομικίστικο διεθνές όργανο ουϊλσονικής εμπνεύσεως, ήτοι από το σώμα του ΟΗΕ, έχει αναμφίβολα άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στην ήδη υπάρχουσα από τα χρόνια της Αραβικής Άνοιξης και της πτώσης Καντάφι καχυποψία των λεγόμενων *χωρών-παριών* ("rogue states"), μεταξύ των οποίων και το Ιράν. Το γεγονός αυτό αναμφίβολα καταδεικνύει τον αντιδυτικό χαρακτήρα του ιρανικού καθεστώτος και τη δυσπιστία που επικρατεί στους κύκλους του απέναντι στις αμερικανικές κινήσεις, ενώ συνάμα ενισχύει τη υπάρχουσα θέση ότι το Ιράν προέβη, οπορτουνοιστικά και συγκυριακά σκεπτόμενο προς εξυπηρέτηση του ιδικού του συμφέροντος, στην αποδοχή της συμφωνίας λόγω της κατευναστικής και υποχωρητικής/ανεκτικής διαθέσεως από αμερικανικής πλευράς, καθώς και των πανθομολογουμένως ευνοϊκών για την Τεχεράνη όρων που δεν έπλητταν ουσιαστικά το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Όπως, άλλωστε, το έχει θέσει ρητώς και με υποδειγματικό πραγματισμό ο Ahmet Şükrü Esmer, «στις διεθνείς σχέσεις δεν υπάρχουν αιώνιες φιλίες και αιώνιοι εχθροί, παρά μόνο το ζήτημα του αιώνιου συμφέροντος».¹²⁰

Κλείνοντας, κρίνεται εποικοδομητική και αναντίρρητα ωφέλιμη η πρόσδοση μίας φιλοσοφικής προέκτασης στην πλέον περαιωμένη εξέταση της συμπεριφοράς του Ιράν στο διεθνές γίγνεσθαι και, εν προκειμένω, της εν έτει 2015 αμερικανοϊρανικής σύγκλισης. Σε αυτή τη προσπάθεια, η σκέψη του Bruckner στέκεται εμβληματική και χρήσιμος αρωγός. Στο μνημειώδες δοκίμιο με τίτλο «*Η μελαγχολική δημοκρατία*», ο Bruckner συνειδητοποιεί ως ζωτικής σημασίας την ανάγκη αυτοπροσδιορισμού ενός δρώντα μέσα από μία ενάντια, αντιθετική δύναμη, και δεν διστάζει να ισχυριστεί ότι «*βρισκόμαστε αναγκασμένοι σχεδόν να υπακούσουμε στην ευαγγελική αρχή: «αγάπα τους εχθρούς σου»(sic!)*».¹²¹ Η θέση αυτή έρχεται να υπενθυμίσει στον μελετητή, ορθά και χαρακτηριστικά, τις προερχόμενες από

¹²⁰ Selim Deringil, "Turkish Foreign Policy during the Second World War. An "active" neutrality", Cambridge University Press, Cambridge 1989, p. 185.

¹²¹ Πασκάλ Μπρυκνέρ, «*Η Μελαγχολική Δημοκρατία*», Εκδόσεις Αστάρτη, Αθήνα 1990, σ. 45, 46.

το ινδικό έπος *Μαχαμπαράτα* διδαχές. Ιδίως εκείνη κατά την οποία ορίζεται σαφώς ότι «δεν υπάρχει πιο γλυκό ποτό από αυτό που μας κερνάνε οι δυνάμεις της εναντιότητας». Και οι ιθύνοντες του ιρανικού θεοκρατικού καθεστώτος, αντικρίζοντας την επί χρόνια υποκριτικώς καλυμμένη, υπό τον διεθνοδικαϊκό μανδύα της «οικουμενικής συλλογικής ασφάλειας», αμερικανική ιμπεριαλιστική πολιτική, ασφαλώς έχουν επιλέξει να «λατρεύουν» να εχθρεύονται τα οικουμενικά κελεύσματα της Ουάσιγκτον, στάση η οποία διαδραματίζει το ρόλο του ζωτικού τροφοδότη της ιρανικής ισχύος (όπως η ανάπτυξη πυρηνικού προγράμματος, η ενίσχυση των παρακρατικών δρώντων, η συγκρότηση του Σιιτικού Άξονα Ιράν-Ιράκ-Συρίας-Λιβάνου κ.λπ.) και εξυπηρετεί ούτως τις ηγεμονικές βλέψεις της Τεχεράνης στο μεσανατολικό γεωσύμπλοκο. Όπως αποδείχθηκε από την ιστορία, η συμφωνία για τα πυρηνικά υπήρξε μία στιγμή συνειδητοποίησης εκ μέρους των αμερικανικών κέντρων έκφρασης του αγγλοσαξονικού συμφέροντος ότι η αμερικανική παγκοσμιότητα και παντοδυναμία των πρώτων μεταψυχροπολεμικών χρόνων είχε φτάσει προ πολλού στο τέλος της ως ψευδαίσθηση. Υπό το κράτος αυτής της πραγματικότητας, δύναται να εξηγηθεί η προσπάθεια κατανόησης των ιρανικών αναγκών, αλλά σε καμία περίπτωση στον βαθμό αυτού του ενδοτισμού και της υποχωρητικότητας. Προφητική υπήρξε η ανήσυχη σκέψη του αποβιώσαντος Γενικού Γραμματέα του ΚΚ Αμερικής (CPUSA), Gus Hall, ο οποίος το 1972 έγραψε ότι ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός «*παραμένει η πιο επιθετική, η πιο πολεμοχαρή δύναμη στον κόσμο που συνεχίζει τις αιματηρές επιθέσεις[...], τις συνομωσίες[...](και) τη στρατιωτική, πολιτική και οικονομική επιθετικότητα*», με αποτέλεσμα να εξοπλίζει τους εχθρούς του ανά τον κόσμο «*σαν ασταχούς*».¹²² Ας μην ξενίζει που το Ιράν δρα με γνώμονα το έσχατο εθνικό του συμφέρον, ήτοι εκείνο της επιβίωσης σε ένα ιδιαίτερα ρευστό διεθνές περιβάλλον. Αυτό είναι ο ρεαλισμός! Τουναντίον, ο ανησυχητικός ανορθολογισμός των ΗΠΑ είναι τελικά εκείνος που χρήζει περεταίρω εξέτασης και κρούει τον κώδωνα του κινδύνου. Ακριβέστερα, ο απροκάλυπτος κατευνασμός εκ μέρους μίας δύναμης του διαμετρήματος των Ηνωμένων Πολιτειών προς τις αξιώσεις μίας εν δυνάμει ηγεμονικής αναθεωρητικής δύναμης, μόνο ως προπομπός δεινών για την μεσανατολική ασφάλεια και σταθερότητα μπορεί να νοηθεί.

---

¹²² Γκάς Χώλ, «Ο Ιμπεριαλισμός σήμερα», Εκδόσεις Πύλη, Αθήνα 1976, σ. 493, 494.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(Ελληνόγλωσση και Ξενόγλωσση)

Robert Gilpin, «Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006.

Μάρκος Τρούλης, «Αμερικανοτουρκικές σχέσεις: Θεωρία συμμαχιών και γεωπολιτική συνεκτίμηση», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2019.

John J. Mearsheimer, «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011.

Arnold Wolfers, "Discord and Collaboration: Essays on International Politics", The John Hopkins Press, Baltimore 1962.

Παναγιώτης Κονδύλης, «Η ηδονή, η ισχύς, η ουτοπία», Εκδόσεις Στιγμή, Αθήνα 2000.

Ιωάννης Θ. Μάζης, «Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012.

Hans J. Morgenthau, «Η Πολιτική μεταξύ των Εθνών», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2018.

Nicholas Spykman, «Η γεωγραφία της ειρήνης», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004.

Ουΐνστον Τσώρτσιλ, «Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος»- Τόμος Α, Εκδοτικός Οργανισμός «Ελληνική Μορφωτική ΕΣΤΙΑ», Αθήνα 1948.

Ηλίας Ι. Ηλιόπουλος, «Γεωπολιτική των Θαλασσιών Δυνάμεων», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2017.

Arnold Toynbee and Veronica M. Toynbee, "The Eve of the War, 1939", Oxford University Press, London 1958.

Martin Wight, «Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα σκέψης», Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα 2011.

Edmund Burke, "The Works of the Right Honorable Edmund Burke"-Vol.1, Samuel Holdsworth, London 1842.

Michael Howard, "The Continental Commitment: the dilemma of British defense policy in the era of two wars", Maurice Temple Smith Ltd., London 1972.

- Παναγιώτης Κονδύλης, «*Ισχύς και απόφαση*», Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1991.
- Jacqueline de Romilly, «*Ο Θουκυδίδης και ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός*», Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2009.
- John H. Finley, «*Θουκυδίδης*», Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2015.
- Θουκυδίδου *Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*, Μτφ. Άγγελος Σ. Βλάχος, Εκδόσεις «Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 2005.
- Perez Zagorin, «*Θουκυδίδης: μία πλήρης εισαγωγή*», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006.
- Botsford & Robinson, «*Αρχαία Ελληνική Ιστορία*», Εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα 2008.
- Παναγιώτης Κονδύλης, «*Θεωρία του Πολέμου*», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2004.
- Παναγιώτης Κονδύλης, «*Πλανητική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2011.
- Κωνσταντίνος Γρίβας, «*Στρατιωτική άνοδος της Κίνας και γεωπολιτική του πολέμου*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2013.
- Bruce Hoffman, "*Inside Terrorism*", Columbia University Press, New York 2017.
- Samuel Huntington, «*Η σύγκρουση των πολιτισμών*», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2019.
- Zbigniew Brzezinski, «*Η Μεγάλη Σκακιέρα*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 1998.
- Χάλφορντ Τζ. Μάκιντερ, «*Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα & άλλες τρεις εισηγήσεις*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006.
- Μιχάλης Σαρλής, «*Συστημική Γεωπολιτική και Ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής*», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2019.
- Ioannis Th. Mazis, "*Contemporary Geopolitical readings of the Wider Middle East: Security, Economy, Politics, Culture*", Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2018.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, «*Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*», Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα 2016.
- Henry Kissinger, «*Διπλωματία*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 1995.

Selim Deringil, *"Turkish Foreign Policy during the Second World War. An "active" neutrality"*, Cambridge University Press, Cambridge 1989.

Πασκάλ Μπρυκνέρ, «*Η Μελαγχολική Δημοκρατία*», Εκδόσεις Ασάρτη, Αθήνα 1990.

Γκάς Χώλ, «*Ο Ιμπεριαλισμός σήμερα*», Εκδόσεις Πύλη, Αθήνα 1976.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

(Ελληνόγλωσση και Ξενόγλωσση)

- Julian Borger (2015). Iran nuclear deal: the key points/Iran's nuclear programme, *The Guardian*, July 14, <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/14/iran-nuclear-deal-key-points> (17/01/21).
- George Perkovich, Mark Hibbs, James Acton, Toby Dalton (2015). Parsing the Iran Deal, *Carnegie Endowment for International Peace*, <https://carnegieendowment.org/2015/08/06/parsing-iran-deal-pub-60942> (17/01/2021).
- Erin Cunningham, Kareem Fahim (2021). Iran begins enriching uranium to 20 percent in new breach of nuclear deal, *The Washington Post*, January 04, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/iran-nuclear-uranium-enrichment/2021/01/04/588949be-4e76-11eb-a1f5-fdaf28cfca90_story.html (17/01/2021).
- Aude Lasjaunias (2021). Nucléaire iranien: comprendre Pourquoi Téhéran a recommence à enrichir l'uranium à 20%, *Le Monde*, Janvier 06, https://www.lemonde.fr/international/article/2021/01/06/nucleaire-iranien-comprendre-pourquoi-teheran-a-recommence-a-enrichir-l-uranium-a-20_6065400_3210.html (17/01/2021).
- Robert C. O'Brien (2014), What would Winston Churchill do?, *The National Interest*, April 11, <https://nationalinterest.org/commentary/what-would-winston-churchill-do-10230> (18/01/21).
- Times (1935). "Good Start for New Year", *Times*, January 09, <https://www.thetimes.co.uk/tto/archive/frame/viewer/1935-01-09/12/8.html> (19/01/2021).
- David A. Bell (2016). Not everything is Munich and Hitler, *The National Interest*, April 25, <https://nationalinterest.org/feature/not-everything-munich-hitler-15929> (20/01/2021).
- David Rothkopf (2015). Bibipalooza is a dangerous distraction, *Carnegie Endowment of International Peace*, March 5, <https://carnegieendowment.org/2015/03/02/bibipalooza-is-dangerous-distraction-pub-59221> (20/01/2021).
- David Rothkopf (2015). President Obama is wrong-The Iran deal id transformational, *Carnegie Endowment for International Peace*, July 20, <https://carnegieendowment.org/2015/07/20/president-obama-is-wrong-iran-deal-is-transformational-pub-60806> (20/01/2021).

- Paul Salem (2015). Will the Nuclear Deal help or harm regional stability?, *Middle East Institute*, April 3, <https://www.mei.edu/publications/will-nuclear-deal-help-or-harm-regional-stability> (20/01/2021).
- Frederik Wehrey (2015). The Iran Deal sharpens the Persian Gulf region's sectarian divide, *Carnegie Endowment of International Peace*, April 17, <https://carnegieendowment.org/2015/04/17/iran-deal-sharpens-persian-gulf-region-s-sectarian-divide-pub-59820> (20/01/2021).
- Richard Kraemer (2015). Iran before and after 1979: how did we get here from there?, *Foreign Policy Research Institute*, April 24, <https://www.fpri.org/2015/04/iran-before-and-after-1979-how-did-we-get-here-from-there/> (20/01/2021).
- Mohammad Ayatollahi Tabaar (2015). The danger of (mis)perception after the Iran deal, *The Washington Post*, August 3, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2015/08/03/the-danger-of-misperceptions-after-the-iran-deal/> (20/01/2021).
- Mario Loyola (2020). Obama should never have appeased Iran, *The Atlantic*, January 12, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/01/obama-should-never-have-appeased-iran/604744/> (20/01/2021).
- Ross Harrison (2015). Defying gravity: working towards a regional strategy for a stable Middle East, Middle East Institute/Policy Papers Series, May 2015 <https://www.mei.edu/publications/defying-gravity-working-toward-regional-strategy-stable-middle-east> (21/01/2021).
- Colbert I. King (2015). Why the Iran nuclear deal is not a friendship agreement, *The Washington Post*, July 17, https://www.washingtonpost.com/opinions/why-the-iran-nuclear-deal-is-not-a-friendship-agreement/2015/07/17/649102a0-2c09-11e5-a250-42bd812efc09_story.html (22/01/2021).
- Karim Sadjadpour (2015). Does nuclear agreement strengthen Iran's drive to be a regional power?, *National Public Radio*, July 15, <https://www.npr.org/2015/07/15/423101353/does-nuclear-agreement-strengthen-irans-drive-to-be-a-regional-power?t=1611502277559&t=1611923169868> (22/01/2021).
- Karim Sadjadpour (2015). After nuclear deal, which Iran will flourish?, *Carnegie Endowment for International Peace*, August 26, <https://carnegieendowment.org/2015/08/26/after-nuclear-deal-which-iran-will-flourish-pub-61112> (22/01/2021).

- Hillary Clinton (2011). America's Pacific Century, *Foreign Policy*, October 11, <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> (22/01/21).
- Roger Cohen (2015). Obama's Doctrine of Restraint, *The New York Times*, October 12, <https://www.nytimes.com/2015/10/13/opinion/obamas-doctrine-of-restraint.html> (22/01/2021).
- Ted Bromund (2015). The Iran Deal will have disastrous non-nuclear consequences, too, *National Review*, July 23, <https://www.nationalreview.com/2015/07/iran-deal-sanctions-regime/> (22/01/2021).
- Dennis Prager (2015). The Iran Deal appeases the Greatest Evil of our time, *National Review*, July 21, <https://www.nationalreview.com/2015/07/iran-deal-1938-repeat/> (22/01/2021).
- Robert Joseph, Eric Edelman (2015). Here's the difference between how Obama and Regan handled nuke negotiations, *National Review*, April 3, <https://www.nationalreview.com/2015/04/not-reagan-robert-joseph-eric-edelman/> (22/01/2021).
- Robert Einhorn (2015). Deterring an Iranian Nuclear Breakout, *The New York Times*, February 26, <https://www.nytimes.com/2015/02/27/opinion/deterring-an-iranian-nuclear-breakout.html> (22/01/2021).
- Richard Betts (2015). Realism is an attitude, not a doctrine, *The National Interest*, August 24, <https://nationalinterest.org/feature/realism-attitude-not-doctrine-13659> (23/01/2021).
- Παναγιώτης Ήφαιστος (2014). Κατευνασμός: Κάλεσμα πολέμου ή ήττας χωρίς πόλεμο, *Εκδόσεις Ποιότητα*, Νοέμβριος 22, διαθέσιμο <https://piotita.gr/2014/11/22/κατευνασμος-καλεσμα-πολεμου-η-ηττας-χ/> (23/01/2021).
- Παναγιώτης Ήφαιστος (2017). Πόλεμος και πυρηνικά όπλα: Σκοπός, πολιτική και ο πόλεμος στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, *Εκδόσεις Ποιότητα*, Μάρτιος 19, <https://piotita.gr/2017/03/29/π-ηφαιστος-πολεμος-και-πυρηνικα-οπλα/> (23/01/2021).
- Robert Farley (2020). Bush's 2003 Iraq invasion forever changed America and the world (for the worse), *The National Interest*, August 02, <https://nationalinterest.org/blog/reboot/bushs-2003-iraq-invasion-forever-changed-america-and-world-worse-165966> (23/01/2021).

Zachary Keck (2020). A U.S. invasion of Iran would be suicidal, *The National Interest*, January 02, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/us-invasion-iran-would-be-suicidal-110411> (23/01/2021).

Ariel (Eli) Levite, Shai Feldman (2015). Seven realities that made an Iran deal almost inevitable", *Carnegie Endowment for International Peace*, July 21, <https://carnegieendowment.org/2015/07/21/seven-realities-that-made-iran-deal-almost-inevitable-pub-60796> (23/01/2021).

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΕΝΤΥΠΑ

Michael Kraig, "*US Policies toward Tehran: Redefining counterproliferation for the Twenty-First Century*", *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 5, No. 4, Winter 2011.

Gregory Shank, "*Anatomy of a Done Deal: The Fight over the Iran Nuclear Accord*", *Social Justice*, Vol. 42, No. 1 (139), 2015.

Stephen Ellis, "*Iranian Nuclear Aspirations and Strategic Balancing in the Middle East*", *Middle East Policy Council*, Vol. XXII, No. 2, Summer 2015.

Kenneth N. Waltz, "*Why Iran should get the Bomb*", *Foreign Affairs*, Vol 91, No. 4, July/August 2015.

Joshua Miller, "*Engagement is not Appeasement*", *American Security Quarterly*, Vol. 2, Issue 4, October 2013.

Terri Lodge and Mathew Wallin, "*Is Iran ready to deal on Nukes?*", *American Security Quarterly*, Vol. 2, Issue 4, October 2013.

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2021 ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ